

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1880.

22:a årgången

3:e häft.

Innehåll:

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

15. Några ord om de nutida hindren för ett sant familjelif.

Familjen är samhällets rot — detta är en af de sanningar, som ofta upprepas — sällan motsägas och — ännu mer sällan vederbörligen beaktas: Få af dem, som på andra områden påyrka tidsenliga reformer, sätta dessa i samband med en genomgripande förändring af familjelifvets innersta väsen. Fasthållre rygga många i öfrigt frisinnade män och kvinnor tillbaka för själfva tanken på något sådant, eller om än röster, syftande åt detta håll, stundom låta sig höra, är det dock nästan uteslutande åt de mer yttre sidorna af familjeförhållandena, åt frågan om det lämpligaste sättet för äganderättens anordning o. d., som man lånar sin uppmärksamhet. Den satsen, att familjen är samhällets rot, användes i följd af dessa omständigheter för det mesta antingen som en blott fras, för hvars egentliga betydelse man aldrig gör sig reda, eller ock får den tjäna till stöd för konservatismen på det ifrågavarande området, då man af en eller annan anledning med rätt eller orätt vill konservera ett eller annat af den bestående samhällsordningen i öfrigt. Sällan inser man, att detta område, likaså litet som något annat under solen, kan anses fritaget från utvecklingens lag — att de bestående förhållandena här, likaså litet som annorstädes få betraktas såsom något en gång för alla färdigt och afslutadt, utan blott som ett förgängligt människoverk, som en dag skall lämna rum för nya och högre former. Det är

därföre ock mycket vanligt, att på detta område likasom taga det bestående till den norm, efter hvilken de särskilda åsikternas värde eller ovärde rätteligen bör bedömas — att t. ex. tillbakavisa den ena eller andra åsikten om äktenskapet med den förklaringen, att det faktiskt icke så förhåller sig, under det att frågan i själfva verket gäller, ej huru det för närvarande är, utan hur det bör vara. »Det föreföll mig, som om själfva det öde, en idé i utförandet röner borde vara en måttstock för dess sanning. Ty, säga hvad man vill, världens gång är i det hela taget bra förnuftig.»¹⁾ Dylika till hälften sanna, till hälften falska, ja t. o. m. vådliga satsar, accepteras lätt, då de tillämpas på detta område, hvaremot man näppeligen så tillbakavisar t. ex. en politisk åsigt. Men där är man mera van vid reformer, där vill man pröfva och erfara. Samme författare går än längre, då han tillägger: »Till det minsta vore det besynnerligt, att vår Herre, om något förnuftigare finnes, ej skulle hafva kommit underfund därmed eller, om han insett en förnuftigare världsordning, ej skulle hafva utfört den i verkligheten». Få äro ej de, som med honom djärfvas gifva vår Herre skulden för allt, som mänskligt oförstånd, mänsklig fördomsfullhet och mänsklig ondska under årtusenden bragt till stånd.

Härmed neka vi naturligtvis icke, att äfven på nu i frågavarande område reformer och dessa af mycket genomgripande beskaffenhet blifvit påyrkade. Men här kanske mer än i andra fall får den, som önskar ett verkligt framåtskridande till det bättre allt för ofta utbrista »Gud bevare oss för våra vänner». Slika reformförslag äro nämligen i många fall af den för alla sedliga principer mäst sårande beskaffenhet eller, om ej detta alltid är händelsen, så är det dock tygellösheten och själfsväldet, som i dem vill fira sina triumfer.

¹⁾ Snellman »Det går an, tafla ur lifvet». Pag. 184.

Orsakerna till alt detta äro ej svåra att finna. Mänskligheten har, om vi rätt betrakta hennes historia, i själfva verket för ej så länge sedan vaknat ur årtusendens barbari. Man må då ej undra på, att hon ännu är litet yrvaken. Hon har ännu ej hunnit tänka igenom alla sina förhållanden, ej gifva sitt lif en mer reflekterad, mer genomarbetadt mänsklig form. Minst af allt har hon hunnit detta, då fråga är om sådant, som för lifvet har en mer central betydelse. Det ligger i människans natur att först rikta sin uppmärksamhet på det mer yttre. Lättare går det derföre ock att reformera och humanisera sådant, som tillhör lifvets utansida, svårare blir det i den mån saken rör personligheten i dess innersta djup. — Frågan om familjelifvets, särskildt äktenskapets väsende är nu obestriddigen en af de frågor, som mer än de flesta andra — vida mer än t. ex. de politiska frågorna — för det mänskliga lifvet hafva en central betydelse. Däraf svårigheten att arbeta sig fram till en högre åsigt om äktenskapet, däraf konservatismens seghet på detta område, däraf reformförslagen själfsvåldiga och osedliga karaktär. Å ingendera sidan har man nämligen kommit fram till en i principen högre åsigt.

Så mycket större skäl har man då att ej förblanda det bestående med målet eller taga det förra till måttstock för hvad, som borde vara. Orättvist vore emellertid att förneka, det äfven på detta område gryningen till ett bättre kan skönjas. Af det nu lefvande släktet gifvas ej så få, som i teorien hafva en tämligen riktig uppfattning af äktenskapets väsende. Men då det gäller att på lifvet ställa krafvet af dess förverkligande, händer det lätt, att man ej tar teorierna på fullt allvar. Ofta inträffar då, att man säger till sig själf och andra. »Det borde nog vara så eller så, det vore t. ex. mycket önskvärdt, att man och kvinna, innan de förenades genom äktenskapets olösliga band, finge grundligt lära känna

hvarandra. — Men med våra sociala förhållanden är detta i många fall svårt eller omöjligt att genomföra, altså får man väl betydligt pruta på denna fordran.» Däremot blir sällan fråga om huruvida icke våra sociala förhållanden kunde vara det, som borde göra åt sig, om icke de liksom allt under solen kunde få underkastas förändringens lag. Och så får saken gå sin gång, och många äktenskap varda sådana, att de egentligen aldrig borde benämnas äktenskap, utan i stället tilldelas ett helt annat namn.

Då vi här hafva för afsigt att söka i korthet påpeka några af de förnämsta nutida hindren för ett sant familjelif, vända vi vår uppmärksamhet till äktenskapet såsom familjens kärna. Men hufvudfelet härvidlag bör enligt vårt förmenande sökas i själfva ingåendet af de nutida¹⁾ äktenskapen. I vår tid ingås ofta äktenskap, då de aldrig borde ingås, underlätas åter, då de verkligen borde komma till stånd. Vi uppställa härvid den regeln, att äktenskap bör ingås, då sann kärlek förefinnes, men underlätas i alla andra fall. Vår uppgift blifver då att se till, hvilka de omständigheter äro, som f. n. hindra genomförandet i lifvet af en sådan grundsats, i det de dels befordra såväl lättsinniga förbindelser, lånande äktenskapets namn, som jämväl äfven s. k. resonnemangspartier, — dels lägga hinder i vägen för sådana, som verkligen borde ingås.

Till sådana omständigheter räkna vi:

1. *Könens isolering från hvarandra före äktenskapet*, en urgammal sed, hvars anor sträcka sig ända bort till Österlandet. Sina rötter har den egentligen i manlig svart-sjuka och i den åsigt om kvinnan, som i henne ser mannens egendom, öfver hvilken han har att förfoga såsom fader och man, och till hvilken han i följd därpå ansett sig befogad.

¹⁾ Då vi säga »nutida» äktenskap, sätta vi dem emot, hvad vi hoppas och vänta skall blifva framtidens. Men ej säga vi, att det fordom varit bättre än nu.

att stänga tillträdet för andra. För närvarande fortlever den, om än förmildrad genom nyare tiders mer humana anda. Den sträcker sig ännu så långt, att det flerstädes ej anses tillständigt, att en ogift man och kvinna tillbringa en stund i enrum med hvarandra. Som man finner tillhör denna och liknande fördomar dem, mot hvilka man ej brukar opponera sig, utan dem man i stället öfverlämnar åt skämtet och löjet. Själfklart är emellertid, att en dylik, i många olika former och på många olika sätt framträdande isoleringstens försvårar eller omöjliggör hvarje förtroiligare umgänge och närmare bekantskap mellan könen, något, som åter har till följd, att de flesta äktenskap faktiskt komma att ingås i det gräsligaste lättsinne. Ingen vill väl i det vanliga affärlifvet inlåta sig i en intimare förbindelse med en person, om hvars ekonomiska ställning och moraliska karaktär han saknar t. o. m. den aflägsnaste kännedom. Huru skola då väl de, som kanske aldrig haft ens tillfälle att utbyta tankar sins emellan rörande lifvets allvarligare frågor, anses äga en kännedom om hvarandra, som kan göra möjligt, att ett äktenskap dem emellan kan afslutas, utan det störste lättsinne — ett lättsinne, hvars skörd ofta är ett förfeladt lif. Den kännedom, man af andra kan inhämta, kan här omöjligt göra tillfyllest. Man besinne, att äktenskapet, om det skall förtjäna detta namn, måste vara en fullständig gemensamhet i alla lifvets förhållanden, från de största till de minsta. För möjligheten af en slik förening förutsättes icke blott den samstämmighet i karaktär och åsikter, hvilken i viss mån kan sägas vara för handen hos de fleste moraliskt oförvitliga personer, särskildt om de tillhöra samma generation, därtill tarvas ock vissa egenskaper i anläggning, temperament o. d. med ett ord i själfva naturellen, hvarigenom den ene kan i egentlig mening komplettera den andre. Det flyktiga mer eller mindre svärmiska tycket vaknar lätt, men det

är icke blott obetänksamt att på detta grunda en förbindelse, sträckande sig till alla lifvets förhållanden och afsedd att vara för lifvet — det är i sjelfva verket osedligt att göra det, ty ett verkligt äktenskap förefinnes först, då makarne känna sig djupare fästade vid hvarandra, fästade på ett sätt, som hvarken kan åstadkommas af den aktning, man genom andras berättelser kan få för en person, utan att egentligen känna honom, ej håller af en böjelse, som ej till sin art är sådan, att den förutsätter en förtroligare bekantskap. En böjelse af det senare slaget *kan* väl sedermera efter vunnen bekantskap öfvergå till kärlek i djupare mening, men sedligt värde får den först efter denna öfvergång. De ofvannämnda, till väsendet lättsinniga förbindelserna väckas och underhållas, ej af ett förtroligare umgänge emellan mannen och kvinnan, utan fastmer genom nu rådande konvensans och den isolerande anda, hvaraf den besjålas. Den, som, anstucken af ett sådant svärmeri, på detta vill icke blott bygga lifvets lycka, utan äfven åt detsamma gifva sitt moraliska värde till pris, han skall kanske ej nog inse de betänkliga vådorna af nu gällande ordning. Den åter, som med ett öppet sinne för människans verkliga behof vill allvarligt, nyktert och fördomsfritt tänka öfver de mänskliga förhållandena, kan ej undgå att i denna ordning finna ett väsentligt hinder för ett sant familjelif.

Vi hafva påpekat, att ett föreställningssätt, sådant som det förevarande är ett arf från hänsvunna, barbariska tidsåldrars förakt för kvinnan och, tilläggom det, de hade i viss mån sitt berättigande under dessa tider såsom ett skydd för kvinnan emot vild råhet. Det kan sålunda onekligen betraktas såsom ett uttryck för fäderneärfda seder, olämpliga för vår tid. Det kan dock ej nekas, att det jämväl äfven sammanhänger med vissa tendenser i nutiden. Men dessa tendenser i vår tid äro ej de högre och ädlare tendenserna,

fasthållre sådana, som hafva sitt stöd och sina förutsättningar i det onda, som samtiden bär i sitt sköte. Hon äger, denna tid, en stark misstro till det godas makt, följaktligen ock till människan och mänskligheten, hvilken misstro får sitt starkaste uttryck i den moderna pessimismen. Då här till kommer den hos ytliga människor i alla tider vanliga månheten om ett ängsligt bevarande af sedlighetens yttre form, så kan lätt förklaras, hvarföre den isoleringstendens, om hvilken vi tala, ännu i våra dagar kan vara så stark. Man glömmer, att det i alla fall är vida bättre, att ett och annat, redan förut moraliskt fördärfvadt subjekt lider skeppsbrott äfven i yttre afseende, än att en hämsko, sådan som den ifrågavarande, lägges på utvecklingen af ett sant familjelif; man glömmer, till hvilken dödlig förolämpning man i själfva verket gör sig skyldig mot dem, på hvilkas handlingar man djärfs lägga slika tyglar; man glömmer, att man härigenom emot dem framslungat en beskyllning, så grof, att ingen, som gjort dess egentliga betydelse klar för sig, kan, om han bevarat aktningen för sig själf, känna sig uppfordrad att åt densamma göra några medgifvanden, blott att med förakt tillbakavisa den. En mäktig bundsförvandt hafva de rådande fördomarne dessutom, icke i den stränghet mot sig själf och andra, som utgör dens kännemärke, som ställer målet högt, utan fastmer i den moraliska låghet och nedrighet, som glädes åt att uppspåra sådant, i hvilket en sämre betydelse *kan* inläggas, för att sedan, medelst förtalets alla förvrängningar, skvallrets alla misstydingar, hos andra uppspåra fel, hvilka kunna tjäna till tröstegrunder öfver ens egna. Ett ängsligt *pryderi*, som står illa tillsammans med den sanna kyskheten, med sinnets renhet, utan fasthållre paras med en viss finare *frivolitet* i sätt och umgängeston, som röjer kyskhetens frånvaro — ett ytligt lättsinne i uppfattningen af lifvets viktigaste angelägenhet, hvilken göres till föremål

mer för nyfikenhet och skvaller än för allvarligt begrundande, jämte många andra af människans sämre tendenser sluta sig till denna för det sanna umgängeslivet tryckande konvensans och vålla mycket ondt.

I sammanhang härmed må vi fästa uppmärksamheten vid en annan omständighet, som onekligen förtjänar beaktande. Vi mena den moraliskt förslappande inverkan, som *modet* utöfvar på många, särskildt medlemmar af det kvinnliga könet, i följd af dessas mer osjälfständiga ställning, och den innehållstomhet, för hvilken deras lif ofta är utsatt. Modet sträcker sig icke blott till klädedrägten, utan jämväl till mycket annat. Visserligen är detta dock i allmänhet taget tämligen likgiltiga saker. Men den ständiga vanan att i alt, från det största till det minsta, ängsligt ställa sig till efterrättelse andras opinioner kan ej annat än verka förslöande på den moraliska känslan i allmänhet och leder lätt till en tendens att äfven i viktigare angelägenheter förfara på samma sätt, mer »söka att behaga» Pål och Per än sitt eget samvete. En verklig kraftig personlighet utbildas ej på detta sätt, och vår tid saknar också sådana i allt för hög grad. Så t. ex., för att återgå till familjelifvet, fäster mången redan af dessa skäl en synnerlig vikt vid att göra, hvad man kallar »ett godt parti».

Men för den, man eller kvinna, som insett de menliga följder, som konvensansen med sin isoleringstendens och alt, som därmed sammanhänger, vållar för utbildningen af ett sant familjelif samt för alt det för människan nedsättande, som genomtränger den, för hvarje sådan är dess energiska bekämpande en pligt. Det är ej *nog*, att man sjelf inser det bättre och söker vinna andra för detta, man måste sjelf taga initiativet, man måste *trotsa* och öppet trotsa opinionen, skvallret och förtalet — de förtjäna här ej undseende. Här gäller *ej* krafvet på »lydnad för gällande lag med öppen rätt

att yrka en bättre». Ty godtycket i tjänst hos människans sämre tendenser är här lagstiftare, och för en sådan lagstiftare bör ingen böja sitt hufvud.

2. *Stegrade anspråk på vällefnad* äro en annan, är betänklig omständighet, som verkar mycket ondt i nu förevarande afseende. Mången ung man försakar hellre det äktenskapliga lifvet, än han inskränker sina anspråk på riklig tillgång till njutningsmedel, eller väljer han en ledsagarinna genom lifvet, hvars förmögenhet är tillräcklig för att bevara eller öka hans tillgång till sådana medel. Mången kvinna, van att i sitt föräldrahem intet sakna eller umbära, förenar hellre sitt öde med en man, hvars ekonomiska ställning lofvar att sätta henne i tillfälle att få fortsätta sitt förra lefnadssätt, än med en annan, med hvilken hon, om än under mångfaldiga försakelser, skulle vinna ett innerligare och lyckligare familjelif. Och båda understödjas de af den allmänna opinionen. Det anses knappt »höra till den goda tonen» att gifta sig, om giftermålet skulle kräfva försakelser. Släkt och vänner underlåta ej att i bjärta färger måla och mångdubbla dessa. Och så förkvävas ofta i sitt frö många förbindelser, som kunnat skänka samtid och eftervärld rika välsignelser. Beklagligen är det i många fall just de djupaste förbindelserna, som tidigt, redan före sin mognad, ja t. o. m. ofta innan de för vederbörande blifvit fullt medvetna, röna detta öde. En häftigare, mer passionerad, men därför också ofta ytligare känsla, spränger lättare dessa och andra hinder. Den ädla drufvan behöfver tid att ostördt få mogna, ogräset växer ofta med otrolig hastighet och är svår att utrota.

Härmed sammanhänger nära ett allmänt gängse, om än mycket vidrigt slagord, hvars sanning för mången gäller såsom en trosartikel. »Ungdomen måste rasa ut,» heter det. Att för hvarje ung man en tid af lifvet skall finnas, då han, om han än ej uteslutande lefver för sina nöjen, dock opåtaldt

får hängifva sig åt sådana, äfven af mindre ädel beskaffenhet, anses af mången som en lika så naturlig sak, som att man vid en viss tid af lifvet råkar ut för vissa allmänna barnsjukdomar. Det heter t. o. m., att det aldrig »blir karl af den,» som ej genomgått en dylik period. Vi våga emellertid påstå, att en hvar, som genomgått en dylik period af lifvet, skall, om han vill vara fullt uppriktig inför sig och andra, nödgas bekänna, att detta är något, som han mer har att beklaga än anse såsom något, som stämmer öfverens med en god sakernas ordning. Han har helt enkelt fallit för en vid den åldern vanlig frestelse, och, om han än sedermera förändrar sitt lefnadssätt, så sker det icke därför, att han verkligen brutit med de dåliga grundsatser, i hvilka han varit fången, utan därför, att han ledsnat vid sina förra vanor och antagit andra — och kan han än ej vidare återfalla, så är dock ej detta en produkt af sedligt arbete, utan helt enkelt af hans fysiska och psykiska utveckling. Han är med andra ord mer eller mindre blaserad. Och ytttrar sig än detta ej i förstörda eller fördärfvade kroppskrafter eller i lefnadströtthet i egentlig mening, så må man be-sinna, att man kan vara blaserad, äfven om det ej röjer sig i det yttre, ja, äfven om man ej själf märker det. Blaserad är den, som upphör att njuta därför, att den njutning, som ofta vunnits, just därför förlorat sin retande inverkan på sinnet.

3. *Hustruns anspråk på att födas af sin man, mannens på att hustrun egnar sin verksamhet uteslutande åt honom och barnen*, kännande det såsom mer eller mindre för honom förnedrande och otillbörligt, om så icke sker, är en annan, vidt utbredd fördom, som lägger många hinder för utvecklingen af ett sant familjelif. Utbildad i råa och barbariska tider, då samhället hade föga gagn af och blott med svårighet kunde skydda kvinnans verksamhet i andra kall än makans och modrens, har den nu egentligen sitt stöd i man-

könets fåfänga, högmod och öfverdrifna tankar om sin egen duglighet och sitt företräde, samt det kvinligas faktiska oduglighet i följd af försummad uppfostran, dess bristande företagsamhet och låga tanke om sig sig själf i många afseenden. Inga anspråk kunna vara mer berättigade än mannens, då han af hustrun kräfver ett samvetsgrant^o uppfyllande af makans och modrens pligter, hustruns, då hon af honom fordrar större bidrag till hushållet och barnens uppfostran, än dem hon själf skäligen kan lämna, hon hvars moderliga pligter redan af fysiska skäl taga i anspråk en stor del af hennes tid och krafter. Mången äfven ekonomiskt inbringande verksamhet, särdeles den som kan skötas inomhus, är dock väl förenlig med det trogna uppfyllandet af makans och modrens pligter. Anordnades flickors uppfostran så, att de såsom ogifta kunde genom eget arbete försörja sig, såsom gifta väsentligen härtill bidraga, och fortsatte de äfven efter giftermålet, så långt omständigheterna medgäfvade, med en sådan verksamhet, så skulle mycket godt kunna vinnas. Mindre än nu frestades då mången fattig flicka att hållre förena sitt öde med en man, som kan försörja henne, än med en, med hvilken hon kunde lefva i ett lyckligt äktenskap, mindre ofta än nu skulle mannen vid valet af ledsagarinna genom lifvet fästa afseende vid den förmögenhet, hon inför i boet — ty att lefva på hustruns förmögenhet »det går an», men at låta henne genom redligt arbete delvis försörja sig själf — nej för all del, då kan hon ju ej uteslutande tänka på och lefa för en så vigtig person som sin man — mindre ofta skulle då mångt godt äktenskap förhindras af ekonomiska omständigheter, mindre än nu skulle hustru och barn genom mannes frånfälle hotas af nöd och elände, och många familjers framtidskulle då varda ljusare och tryggare. Så nära sammanhängeri själfva verket frågan om »kvinnans emancipation» med frågan om medlen att förbättra familjelifvet. Så länge hälften

af människoslägtets *intelligenta* arbetskraft lämnas utan användning, bedrifves i själfva verket en sådan misshushållning med denna, att man måste säga det äfven ur andra synpunkter vara minst sagdt oförsvarligt att så slösa med släktets dyrbaraste egendom.

Men »*husligheten*», skulle ej den lida däraf, att hustrun egnade sig åt en för familjen främmande verksamhet? Paludan-Müller har i sitt förnämsta mästerverk, Adam Homo, skildrat ett hem, där husligheten saknades, ty då mannens tankar »gingo i öster, gingo hennes i vester». Man finner dock lätt, att anledningen till det kyliga förhållandet emellan dessa makar, så vidt dess anledning låg ej i ursprunglig brist på samstämmighet och förtrolighet dem emellan, utan i deras olika verksamhet, var att söka, ej i den omständigheten, att de båda intresserade sig för sådant, som ej omedelbart hade afseende på deras familjelif, utan fasthållre i den ytlighet och flärdfullhet, som utmärkte detta deras intresse. Verkliga, djupare intressen för det stora och betydelsefulla inom menskligheten kunna, om de än skenbart tyckas gå i olika riktningar, ej annat än ena människor sinsemellan.

Människan har, särskildt på lägre stadier af sin utveckling, stor benägenhet att förblanda väsentligt och oväsentligt eller rättare tillägga det oväsentliga en betydelse, som rätteligen aldrig bör tillkomma det samma. Så ock här. Nog finnas ej så få, hvilkas tillbedjande beundran för yttre anordningar, döda former gör dem skickliga att se något för familjelifvet väsentligt t. ex. i sådant, som att hustrun personligen lägger hand vid hushållets skötsel o. d. eller t. o. m. själfva matlagningen. I själfva verket är det dock blott en klokhetsfråga, huru man härvidlag bör gå till väga. Är det ur ekonomisk synpunkt klokt, att hustrun sköter hushållet, så må hon naturligtvis göra så. Men kan hon bättre använda tid och krafter, kan hon t. ex. genom annat arbete bättre bidra till

eget och barnens underhåll, hvilken misshushållning med tid och krafter är det icke då, att hon försummar detta för hushållets vård! Mat och kläder må man skaffa sig, bäst man kan. Måhända vore det i många fall önskvärdt, att arbetsfördelningens princip, genomförd på så många andra områden och delvis äfven på detta, här finge en vida större utsträckning än hittills skett. Helt annorlunda förhåller det sig med barnen. En moders personliga inflytande på dessa kan ej af andra människor ersättas. Men vore det ej önskvärdt, att en fader ock kunde få hafva en stund af dagen öfrigt till att sysselsätta sig med dem? Och borde ej modren sättas i tillfälle att få följa sina söner, äfven sedan de lämnat barnkammaren? Men huru kan hon detta, då hon är främmande för den värld, i hvilken de gå att inträda?

4. *En i många afseenden förvärd uppfostran* hos båda könen. Om det oriktiga däri, att flickor uppfostras *uteslutande* till makar och mödrar och i följd däraf före och under äktenskapet blifva osjälfständiga redskap i männens händer är förut taladt. I sammanhang därmed står den beklagliga omständigheten, att man ofta lägger mer an på att göra dem dugliga till att behaga än till att gagna. Detta är ju, menar man, det bästa medlet att tillförsäkra dem jordelivets bästa arfvedel — ett *fördelaktigt* gifte. Men detta och hvad däraf följer är i det föregående dels uttryckligen framställt, dels antydt. Äfven mankönets uppfostran verkar emellertid, äfven om afseende ej fästes vid den ofvan påpekade isoleringen från det kvinliga könet, i många afseenden mycket menligt. Vi fästa oss i första rummet vid en hos föräldrar i våra dagar mycket vanlig fåfänga, den nämligen att söka tvinga eller rättare locka sina söner in på en livsverksamhet i den högre kulturens tjänst, ehuruval »yxan och trästocken» är materialet för den verksamhet, försynen anvisat anlag, sådana som deras. Att »låta sina

söner studera» uppfattas såsom något synnerligen berömligt, äfven af fattiga föräldrar, hvilkas söner röja de torftigaste naturanlag. Efter tusende försakelser för sig själfva och föräldrarne komma dessa sent omsider så långt, att de kunna förvärfva ett magert lefvebröd, men stå sedan ofta i vägen för större förmågor, som bättre passade för det verkningsfält, på hvilket de förre blifvit inslungade. — Dylika fördomar, parade med mångfaldiga andra, som gå i samma riktning, försätta tusentals människor under en stor del af deras lif i en osäker och beroende ställning och fördröja eller omöjliggöra för dem att grunda familjer, hvarigenom alstras osedlighet och förvändheter af många slag. Vi torde framdeles få tillfälle att ytterligare återkomma till denna sak. Här påpeka vi den blott såsom en af de omständigheter, hvilka i sin mån förhindra utvecklingen af ett sant familjelif.

5. *Ekonomiska missförhållanden* af flerfaldiga slag förefinnas också onekligen, som för mankönet försena äktenskapen, hvilket vållar mycket ondt. Dem kunna vi icke här närmare utveckla. Mycket kunde dock vinnas, om de ofvan antydda orsakerna fullständigt aflägsnades. Man bör noga se till, att äktenskapet så litet som möjligt göres beroende af ekonomiska och andra yttre förhållanden. De sociala fördomar, som i detta afseende verka skadligt, hafva vi redan sökt påpeka. Men jämte dessa finnas nu ock i vårt land:

6. *Lagar, som befordra äktenskap af ekonomiska motiv.*

Här stöta vi ej på fördomar, nej på »rättsinstitutioner, som uppvuxit ur god historisk grund och införlifvat sig med folkets rättsåskådning och seder». Ja, i sanning, här gäller det:

»Ja, rätt och lagar äro som en smitta,

»Ett ärftligt ondt förutan häjd,

»Från tid till tid sin väg de hitta

- »Och smyga sig från näjd till näjd.
 »Förnuft blir nonsens, skydd blir plåga,
 »Ve, att du haft en faders far!
 »*Men om den rätt, man medfödd har,*
 »*Därom tyvärr är aldrig fråga.*»¹⁾

Gifvom åt de många, som nu af njutningslystnaden och flärden afhållas, af ekonomiska eller andra omständigheter förhindras att knyta det sanna äktenskapets band, väckelse och tillfälle att göra detta — gifvom dem, som stå i begrepp att i lättsinne eller af dåliga bevekelsegrunder skrida till verket, en mäktig uppfordran att besinna, hvad deras frid tillhör, m. e. o. låtom oss göra äktenskapen talrikare, tidigare, men framför allt till verkliga äktenskap — gifvom så åt en kommande generation det bästa, vi kunna gifva den, till själ och kropp ofördärfvade föräldrar, som verkligen älska hvarandra, och låtom oss hoppas, att det så får fortfara genom några generationer; lätt skall sedan för kommande harmoniskt anlagda och rikt begåfvade släkten, många af de sociala och politiska problem få sin lösning, som nu trotsa de skarpsinnigaste andar, de mest energiska ansträngningar.

¹⁾ Goethes Faust, öfv. af Victor Rydberg, pag. 95–96.

16. En blick på franska revolutionens qvinnor.

Af *A. Hedin*.

Häftet 1—4, å 1 kr. Stockhlm, Fritzes Bokhandel.

Ofvannämnda arbete, på hvilket vi redan fäst våra läsares uppmärksamhet, har mottagits af allmänheten med de stora förväntningar, som valet af ämne i förening med förf:ns erkända talent varit egnade att ingifva. Visserligen är arbetet ett bland dem, som läsas med ett visst »motstånd», men detta innebär, enligt Geijer, snarare en förtjenst än ett fel. Motståndet grundar sig väl egentligen på den starka förkärlek för revolutionen och den motsatta känsla för konungaväldet, hvilka gå såsom en röd tråd genom de första häftenas innehåll, och stundom synes inverka på skärpan eller mildheten i förf:ns dom öfver de handlande personerna. Men det är också icke någon revolutionens *historia* Hr Hedin bjuder sina läsare. Man kunde snarare likna hans skildring vid ett galleri af qvinliga karaktärsbilder, utvaldt och ordnadt, icke af forskaren för strängt historiska ändamål, utan af en genialisk privat samlare, hvars personliga antipatier och sympatier röja sig i det sätt, på hvilket han låter sina figurer i mörkare eller ljusare belysning framträda från den historiska bakgrunden.

Främst mötes man af den unga missledda och missledande *Marie Antoinette*, skildrad utan miskund, från den dag, hon vid 14½ års ålder »med Frankrikes vind blåsande i sina ljusa, vackra lockar», först intog sin plats såsom Dauphins gemål vid det hof der Mad. du Barry var enväldsherskare, och till det ögonblick då hon, — enligt förf:n — bärande snart sagdt hela revolutionens syndabörda på sina axlar, på-

kallade främmande krigshärars hjälp för att rädda konunga väldet, men blef jemte konungen och sina barn gripen af den kränkta folkmakten och insatt i fängelse. Bilden är sådan, att man tycker sig i tecknarens penna se den skarpslipade bilan ständigt blixtra öfver den brottsligas hufvud, och känner sig nästan lycklig då man hinner till de korta slutorden:

»Hon gick modigt till döden den 16 Oktober 1793» — det enda *icke* fördömande draget i hela teckningen.

Har den olyckliga drottningen förr varit skildrad med ett deltagande, »som beklagar för att slippa fördöma» — ett tillvägagående, som förf:n gillar i fråga om revolutionsmannen Camille Desmoulins — så synes man här med afsigt valt ett motsatt tillvägagående. »Marie Antoinette», säger förf:n, »icke allenast påskyndade utan nödvändiggjorde revolutionen»; och vidare: »Det var Marie Antoinettes politik, som förde Ludvig XVI till schavotten, såsom åttio år senare en annan kvinnas politik ledde till katastrofen vid Sedan».

Man kan vid sådana ord fråga sig: hvad plats lemnar förf:n åt »det starkare» könets ansvar, då han sålunda lägger all skuld på »det svagare»?

Omkring drottningens bild tecknas, i väl valda grupper, hennes omgifning: fiender, hvilka i hemlighet smädade henne, vänner och tjenare, »med hvilkas lif hon lekte», kloke statsmän, hvilka hon hatade och hvilkas planer hon omintetgjorde.

Sedan följer under öfverskriften: »*Qvinnan af folket i den politiska rörelsen*», en serie raskt utkastade skizzer af »*guillotinens furier*», »*les tricoteuses*» m. fl., hållna i en välgörande claire obscure, som halft beslöjar de vidrigaste företeelserna, men vackert belyser en och annan ädel gestalt; så *M:me Le Gros*, hvilken, då hon på gatan hittat en böneskrift af en sedan 35 år i bastiljen inspärrad fånge, drefs att utverka dennes befrielse och blef, enligt Michelet, den som i folkopinionen förberedde bastiljens fall.

Inför frågan, huru kvinnorna kommo att blifva revolutionens bundsförvandter, då de eljest förmenas *hafva varit och ännu i dag förblifvit »en hämsko på den fria tankens lopp»*, stannar förf:n ett ögonblick rådvill. Snart finner han dock med vanlig skarpsynthet förklaringen, hvilken, hvad de bildade klasserna beträffar, ligger i *encyclopedisternas inflytande och tankeutbytet i de politiskt litterära salongerna*, men hvad de obildade klasserna vidkommer är att söka i *kampen för tillvaron*. De hungrande kvinnorna utanför bagarbodarne öfvergingo till revolutionens klubbar, deltog med stickstrumpan i hand i kommunens stormiga sammanträden, eller hetsade pöbeln och dess tjenare till nya blodsdåd.

På den fruktansvärda bakgrunden af »skräckväldet» uppdrager förf:n trenne kvinliga karaktärsbilder, bland hvilka på goda skäl *Charlotte de Corday* fått främsta rummet. Tyst, med drömmande blick och mildt leende, svärmande för antikens dygder och sörjande öfver Frankrikes fall, älskande 1789 års grundsatser, men inseende »med en sorg, som sönder-slet henne», deras urartande, fast i grundsatser, orygglig i beslut, står den unga Charlotte Corday i klara, ovanskliga drag för vår blick. Anekdoterna om huru hon nekade att dricka en skål för Ludvig XVI, och på invändningarne svarade: »Jag tror att han är dygdig, men en svag konung kan ej vara en god konung;» och hennes tröst i faran: »man dör ej mer än en gång, och ingen mister något genom att mista mig», karaktärisera ytterligare hennes skaplynne. Hennes beslut att döda Marat, stadfästadt vid anblicken af det ringa fåtal frivillige, som på uppmaning anmält sig att följa Girondisterna emot Paris; hennes önskan att efter fullgörandet af det blodsdåd, hon ansåg fosterlandets räddning kräfva, få dö utan att lemna ens sitt namn åt efterverlden; hennes ädla hållning inför domstolen hennes mod i döden — allt fulländar bilden. *Ett* drag, det sista,

— af förf:n utelemnadt — ter sig dock klart för den tänkande läsaren: det är hopplösheten af hvarje försök att bekämpa *ondt* med *ondt*, vore det än i ädlaste afsigt.

Den andra bilden är *Lucile Desmoulins*, en ren och varmhjertad ung varelse, som aftecknar sig på ett sällsamt lefvande sätt mot den svarta bakgrunden, vare sig hon i en *Dantons* familj tillbringar natten i ångest för sin i dödsfara sväfvande make, eller hon sjelfuppoffrande manar denne att fylla sin pligt i trots af faran, eller hon fåfängt tigger Robespierre och hans kreatur om hans lif, för att slutligen med glad frimodighet följa honom i döden.

Sist tecknas i några få, alltför sparsamma, men dock be-tecknande drag den ädla gestalten af *M:me Lafayette*, en qvinna, som med den hängifnaste hustruliga kärlek förstod att bibehålla sjelfständighet i åsigter, och hvars sista ord till mannen i dödsminuten: »*toute à vous!*» sägas innefatta hela hennes lif.

Förbigående de väl tecknade bilderna af *l'ancien régime* i fängelset och på schavotten, de grymmaste folkledarnes qvinliga beundrare m. m., följa vi förf:n till *Thermidorepo-ken*, denna reaktion mot guillotins välde, hvars inflytande i Paris förf:n tecknar med glänsande talent, och såsom hvars qvinliga representant han framhåller *M:me Talien*. Skildringen af denna äfventyrliga men inflytelserika dame och hennes salong är gjord med kraftig pensel och bjerta färger, och bildar en slående motsats till den fina, nästan luftiga och dock lifslevande bilden af *M:me Récamier*, som afslutar tredje häftet.

Det är som fördes man här upp i en annan lättare lifsluft, ej längre mättad med blod och smuts, om ock ej saknande stoff till både förföljelser och martyrskap. Förf:ns egen penna synes taga inflytande häraf och med välbehag dröja vid renare bilder, utan att dock försumma tillfället af en

och annan mustig anekdot. Hans qvickhet, ej mera använd blott för dräpande ändamål, blir fin, nästan elegant i bemö- dandet att teckna den berömda verldsdamen, det förtrollande inflytande hon öfvade inom sin salong, det vackra förhållande hvari hon stod till M:me de Staël, och de glödande känslor hon förstod att ingifva männen, utan att besvara dem med annat än en trofast men passionfri vänskap, och utan att ett ögonblick gifva pris på sig sjelf. Sistnämnda förhållande är kanske det enda i hela den föregående skildringen, inför hvilket förf:ns skarpsinnighet faller vapen. Det är ett faktum, som han nödgas erkänna, men som han med manlig naivetet bekänner sig vara ur stånd att förklara.

Fjerde häftet, hvilket nyss kommit oss tillhanda, om- fattar en utförlig skildring af M:me Roland, af hvilken vi ännu ej hunnit taga del.

Vi sluta därför här vår flygtiga exposé, öfvertygade att det egendomliga bildergalleriet skall i fortsättningen blifva lika rikt på intresse och på ämnen för lärorika iakttagelser, som vi här funnit detsamma.

17. Brev fra Kjöbenhavn.

Den ny Tid med Dr. Brandes som Fører. — Holger Drachman. — Yngre Realister. — Schandorph og Forfatteren til Jason. — Kvindelige Forfattere. — Kvindernes Uddannelse i højere og lavere Kredse. — Fru Collet och Kvindesagen.

Festligholdelsen af Øhlenschlägers hundredaarige Fødsels- dag har i Aar draget den danske Almenheds Tanker imod Nord i en ualmindelig Grad. Vi have ikke kunnet mindes denne vor Literaturs Morgensvale uden at erindre, at det, der gjorde, at der i hans Spor fulgte en saadan Hærskare af andre San- gere, var den Omstændighed, at han anslog de nationale

Strænge, Folket netop den Gang trængte til at høre, at han pegede mod den danske Folkekaracters Oprindelse paa en Tid, da der netop gjennem alle Europas Folkeslag gik en levende Trang til at lære sig selv og sit eget Ophav at kjende. Opgaverne ere imidlertid blevne andre. Man vil nu længere til Bunds; det, man søger, er snarere det almenmenneskelige, og man gaar derfor heller ikke længere til den nordiske Oldtid eller til den fælles nordiske Literatur for at befrugte sin Fantasi, men hellere til de store Centrer, hvor Verdenslivet rører sig kraftigst. Denne Bevægelse er vel ingenlunde ejendommelig for vort lille Land, men det er dog hos os væsentlig en enkelt Mand, der ved sin ofte desværre med saa megen Haan iblandede Spot over det gamle og det hjemlige og ved sine veltalende Lovprisninger over udenlandske Forbilleder har vendt den literære Ungdoms Blik i en ny Retning. Ogsaa i Aar har Dr. Brandes paa et Besøg herhjemme ved sine aandfulde causeries elektriseret en talrig Tilhørerkreds, og det synes ganske vist, at uagtet han selv har vendt sit Fædreland Ryggen, saa er hans Indflydelse ikke bleven mindre, men hans Ideer have maaske endog bredt sig i større Kredse navnlig blandt den literære Ungdom. Selv udtalte han med en fra hans Synspunkt maaske ikke uberettiget Stolthed sin Glæde over det Omslag i Literaturen, der har fulgt hans første Optræden for otte Aar tilbage. At Brandes har udsaaet mangt et Frökorn, der nu skyder op, er tydeligt nok, ingen kan frakjende ham en betydelig Del i det Liv, der nu er til Stede. Allerede dette, at der er Liv, er jo et Gode, men om den Skikkelse, hvori det viser sig, er saa særdeles tilfredsstillende, derom turde Meningerne være delte. Brandes optraadte fra først af polemisk mod alle hjemlige Tilstande. Dette laa vel noget i Sagens Natur, og som Kritiker har Brandes ganske vist haft og har maaske endnu sin Mission. Men naar den personlige Polemik trænger ind og fordrer sin Plads i ethvert Digterværk,

skader den Indtrykket altfor meget og viser, at der maa ligge noget usundt i Atmosfæren. Drachman er saaledes i Følge den almindelige Mening ubetinget den mest begavede blandt vore yngre Digtere, men noget egentlig større, varigt Værk er det dog endnu ikke lykkedes ham at frembringe. Han er en saa lyrisk Natur, at de Anathemaer, han den ene Dag slynger ud over Personer eller Meninger, meget vel den næste kunne ramme ham selv, og nogen fast Livsanskuelse er det ikke muligt at finde i hans utrolig rige Produktion. Selv har han sagt, at det er Havet, der har gjort ham til Digter, og det forekommer mig rigtignok ogsaa, at blandt hans i de sidste Aar udgivne Digtsamlinger er »Sange ved Havet» ubetinget den smukkeste. Under Titlen »Ungdom» har han nylig samlet en Mængde Digte fra sin første Digterperiode, den han vel nu mener skulde være afsluttet. Ogsaa denne Samling indeholder en Del for hans Begavelse karakteristiske Digte, (frem hæves kan »Foraars symfoni» og »Sange til en Søster») men desværre tillige ikke faa Exempler paa hans næsten drengagtige Angreb paa Personer og Institutioner. En anden ret mærkelig Bog har han i Aar udgivet. Det er »Lars Kruse», Skildringen af en Fisker paa Skagen, der har viet sit Liv til at redde de forulykkede, en Mand, der sætter en Ære i kun at gaa ud paa Havet, naar der er Livsfare, og som saa heller ikke under sig Pusterum, saa længe der er noget Liv tilbage at frelse. Tanken er smuk, en saadan Skildring af Virkeligheden, udført med Liv og Varme, som Drachman formaar det, er meget mere værd end et halvt Dusin Romaner, kun Skade, at næsten lige saa stor en Del af Bogen er helliget et Angreb paa en af vore bekjendte Politikere, och at Digterens egen Personlighed ligeledes spiller en altfor stor Rolle deri. Naar man mindes den selvforglemmende Kjærlighed, hvormed Eiler Sundts Skildringer fra den norske Almue ere udførte, kan man ikke andet end sande Betyd-

ningen af den Bön, Elisabeth Browning lader sin Digterinde (Aurora Leigh) udtale: »O god, set my feet low and my forehead high and teach me how a man mas made to walk.» Alligevel er det mest forsonende hos Drachman den oprigtige Kjærlighed, han synes at nære til alle, der ere »fødte i Ringhed», og man opgiver nødig Haabet om, at han som Digterpersonlighed skal naa frem til Klarhed gjennem den Gjæring, han endnu ikke har kunnet fri sig ud af.

Bag Digterværket at søge Digteren, det er jo en Hovedgrundsætning i den kritiske Methode, Brandes har indført, og man kan ikke nægte, at han selv ved sine psykologiske Digteranalyser ofte har kastet nyt Lys over selve Digtningen, om end hans Slutninger mangan Gang have været mer end dristige og derfor heller ikke rammet Maalet. Men at anvende den realistiske, anatomiserende Methode paa Frembringelsen af Digterværker, det er farligt, der skal en Mesterhaand til, naar det hele ikke skal falde i Stumper og Stykker, og Billedet, der bliver tilbage, mangle baade Realitet og Idealitet. Saaledes synes det i det mindste at gaa flere af vore yngre, realistiske Romanforfattere. *Skram* har i Gertrude Colbjørnsen i Lighed med flere franske Forfattere (Droz, Dumas Fils) behandlet et af de mest kildne Söprgsmaal, Forholdet imellen Mand og Hustru i dets aller intimeste Karakter. Et alvorligt Indlæg i Kvinde-sagen vilde denne Bog have været, dersom den overhovedet havde gjort Indtryk af en alvorlig Bog. Men for at vi skulle kunne finde os i at se saadanne Spørgsmaal behandlede i Skjönlitteraturen, maa Forfatteren kunne overtyde os om, at vort Samfund paa dette Punkt har en virkelig Kræftskade. Vi maa tro paa Sygdommen, för vi kunne tilstede saadanne Lægemedler. Der er vist faa Steder, hvor der findes en saa fri og utvungen Omgang mellem den unge Mand og Kvinde för Giftermaalet som her i Danmark. Det er da heller ikke lykkedes Forfatteren af denne Bog at vække sine Læseres

Sympathi for sin Heltinde eller faa dem til at tro paa det Tyrani, der skulde bringe en ung, frit opdragen Pige, der var vant til at raade sig selv, til med fuld Bevidsthed om sin Kjærlighed til en anden at gifte sig med en Mand, mod hvis Raahed hun senere ej formaaede at forsvare sig. En anden, endnu yngre Elev af dr. Brandes, *Gjellerup*, har i »Det unge Danmark» behandlet et Problem, som sikkert i langt højere Grad ligger for hos os, skjönt Ideen til dette Emne ogsaa kan være hentet hos franske Forfattere, der rigtignok have givet det en ganske anden fin og aandfuld Udførelse (Saaledes Octave Feuillet i *Sibylle*, George Sand i *M:le de la Quin-tinie* Le Clerqu i *La maison tranquille*.) Bogens Hovedpersoner, de to unge elskende, blive skilte ad, fordi han er Fritænker, og hun bilder sig ind at være rettroende Kristen. Han gaar til Grunde, og hun bliver ved sit Giftermaal med en orthodox Præst meget hurtig kureret for sin Religiositet. Bogen vilde have været mere interessant og vistnok ogsaa mere skikket til at udføre sin Mission, en Forherligelse af den fri Tanke, dersom Forfatteren havde kunnet vise, at dette »ny Evangelium» formaaede at forlæne sin Dyrker nogen Modstandskraft mod Livets Gjenvordigheder, samt dersom han havde udstyret den unge Pige med nogen sand Religiositet i Steden for lutter tillærte Fraser. Den vilde da vistnok ogsaa have været mere realistisk, thi ligesom der er nedlagt Indsigelse mod, at Helten i denne Bog skulde kunne gjælde for en Repræsentant for det virkelige unge Danmark, saaledes er det ganske sikkert falsk, dersom man vilde tro, at den Religiositet, der lægges for Dagen af de danske Kvinder i Almindelighed, ikke var mere dybtgaaende end Heltindens. Forfatteren synder desuden grovt mod den Ide, der er det eneste, som giver den hele ny Skole nogen ideel Berettigelse, nemlig dens Stræben efter fuld gennemført Sandhed, i det han lader sin Helt i sin modne Manddoms Aar hykle Kjærlighed til en ung

Kvinde, fordi det vilde være ham bekvemt at komme i Besiddelse af hendes Formue. Det er ikke blot den stærke Tendens eller den stærke Realisme, som gjør, at man ikke ret kan glæde sig over det Talent, som upaatvivlelig er til stede hos »det unge Danmark», men faar det Indtryk, at det hele er Poesi paa anden Haand, at man skriver, og navnlig at man skriver paa denne Maade, ikke saa meget, fordi man *maa* gjøre det, fordi man drives af en indre Trang, som fordi man *vil* det, eftersom man nu en Gang har svoret til Realismens og Oppositionens Fane. Det er imidlertid ikke blot paa slige ungdommelige og umodne Forkæmpere, at den ny realistiske Retning i vor Literatur hviler.

Langt meer selvstændige og derfor ogsaa mere betydelige staa to Forfattere, der i mange Henseender ere hinandens Mod-sætninger, men som begge have det tilfælles, at de have været unge i den Periode, der for alle danske var Illusionernes Tid, Tiden før 1864. Den Livsanskuelse, der danner Grundlaget for deres Digtninge, er derfor heller ikke erhvervet paa anden Haand, men tydelig nok vunden gjennem Selvarbeide. *Schandorph* vakte allerede i Fjor Opmærksomhed ved »Uden Midtpunkt», hvis Helt var hentet fra Studenterverdenen, og hvis hele Satire gik ud over det udhulende i et Ungdomsliv der leves paa falske Idealer og hule Fraser. I Aar har han i »Unge Dage» givet Modstykket her-til, i det han lader sin Helt rive sig løs fra et konventionelt Selskabslivs slappende Indflydelse for efter forskjellige mislykkede Forsøg paa at fyldestgjøre sin Trang til Daad i det gamle Samfund endelig at finde sin Plads som Grunder af en Nybygd i Amerikas Urskove. Forfatteren kæmper paa alle Punkter mod, hvad han anser for falsk Idealisme. Betegnende i saa Henseende er den unge Pige, der emanciperer sig fra den Atmosfære af klassisk Dannelse og öm Værnen om den svage Kvindelighed, hvori hun er opdragen, for som

Mejerske at yde sit Bidrag til Samfundets Bestaaen — unægtelig en bedre Forberedelse til et Arbejdsliv som Pioner paa en jomfruelig Jordbund end den Blanding af Lediggang og nervøs Anspændelse, der saa ofte udgjör den unge Kvindes Liv. Ubetinget fortrinlig er den Skildring, Schandorph giver af Tilbagetoget fra Danevirke i 64 med dets dövende, næsten forstenende Indflydelse paa det danske Folk. Som mange af de nyere Forfatter har Schandorph stor Respekt for de Kræfter, der bo i Folket, men som fuldblods Realist vogter han sig vel for at omgive det med nogen Glorie. De Typer, han henter fra Bondestanden, men især dog fra den lavere Borgerstand, møde ikke frem i Søndagsdragt, og kun hans brede, ægte danske Humor frelser dem fra under tiden at blive modbydelige. Ikke sjælden fristes han dog netop af denne sin Sans for det komiske til at gaa alt for vidt i Retning af det karrikaturagtige. Saaledes paa flere Steder i »Fem Fortællinger, der forøvrig tillige indeholde gode Prøver paa Schandorphs bedste Egenskaber som Virkelighedsdigter. Naar det maa regnes som en af denne Forfatters mest betegnende Ejendommeligheder, at han maler med en bred, undertiden endog vel saftig Pensel, saa har til Gjengjæld Forfatteren af »Jason«, af »Nutidsbilleder« og den i Aar udkomne Samling af Skitser »Fra Studiebogen«, sin Styrke i det fine. En fin og skarp Iagttagelse, en fin og spids Pen, der er vel kjendt fra de ledende Artikler i vort mest udbredte Dagblad, og en fin, ligesom halvdulgt Længsel efter Idealet er gjennemgaaende trods den umiskjendelige Paavirkning af franske realistiske Romanforfattere. Man har kaldt Jasons Forfatter »Forelskelsesnes Digter«; man kunde i det hele sige, at det, han har sin Styrke i, er Skildringen af »det ubevidste«, af alle de Strömninger i Menneskesjælen, der, ofte fremkaldte ved tilsyneladende lidetsigende Bagateller, kunne virke afgjørende ind paa et helt Livs Retning. At komme »paa Höjden« vogter han

sig derimod vel for, ligesom han omhyggelig undgaar alt, hvad der kan føre ind paa Overdrivelser eller Karrikatur. Det er Skikkelser fra Hverdagslivet, han fører frem, i »Nutidsbilleder» dels fra den politiske Verden, dels fra de højere Samfundslag, i »Fra Studiebogen» mere fra en lavere Sfære, og man maa uvilkaarlig undre sig over, at det er muligt at vække en saa levende Interesse for Skikkelser, der paa ingen Maade staa over det almindelige hverken i ydre eller indre Udstyring. »Stilleben», der skildrer Smaakjøbestadslivet er saaledes virkelig som et lille hollandsk Maleri med Hensyn til Naturtroskab og fin Opfattelse saa vel af de menneskelige Skrøbeligheder som af de heltedige Kampe, der kunne kæmpes i det skjulte. En Episode af lignende Finhed og endnu mere rørende Skjønhed giver Forfatteren i »Nutidsbilleder» i den mislykkede Digter og hans tapre lille Hustru. Forfatteren har et skarpt Blik for Egoismen, enten den møder os i Politikerens principløse Svingninger eller i Diplomatenes hensynsløse Adfærd overfor andre, enten den bringer Manden til hellere at opgive den ægteskabelige Lykke end paa tage sig Forpligtelser, der muligvis kunde blive trykkende, eller den lader ham indenfor Ægteskabet med koldt Blod se paa, at hans Hustrus Hjærteblod udgydes Draabe for Draabe for hans Skyld.

Jasons Forfatter har som de fleste af vore realistiske Forfattere forbeholdt saa godt som alt, hvad han har af ideel Straaleglans, til sine kvindelige Figurer. At Mændene ikke ere, som de burde være, det er nu en Gang anerkjendt, og vi maa da ogsaa finde os i at se dem som de ere, men at afklæde Kvinderne al Idealitet, det krymper man sig dog endnu for. Kvinden er endnu som i den mere romantiske Tid den Ledestjerne, der fører Manden ud af Sumpen; det er hendes klare Instinkt, der atter leder ham paa rette Vej, efter at han er faret vild, og det er hendes Tilgivelse, der

læger hans Saar efter Livets möjefulde Strid. Men, maa vi spørge, kan og vil nu virkelig Nutidskvinden bære det Ansvar, der saaledes i al Ridderlighed lægges paa hende? Manden vil leve, han er ej tilfreds, för han har drukket Bøgeret ud indtil Bærmen, han vil tænke, og han standser ikke, för han har maalt alle Tvivlens og Vantrens Dybder. *Vil* Kvinden nu nöjes med at leve paa Instinkt, paa Barnetroen, paa Ukjendskabet till den virkelige Verden og for Idealet? *Kan* hun det, er der ingen Stemmer i hende, der tale med Forlangender om at blande sig i det brogede Verdensliv, om at kjende Videnskabens Fremskridt og prøve sine Kræfter paa betydningsfulde Opgaver? Og endnu et, *gjör* hun det, ere Forholdene for Øjeblikket saaledes, at Kvinden spiller den Rolle, der bliver hende tildelt i Livets store Drama som Mandens gode Engel? — Maaske en fuldkommen »realistisk» Analyse af en Kvindekarakter vanskelig kan gives af en Mand, han være saa fin en Menneskekjender, som han vil; vi burde da kunne finde, hvad vi søge, hos vore kvindelige Forfattere. Men hvorledes stille nu disse sig lige ovenfor de store ethiske og sociale Problemer, der, om de ikke overalt træde i første Række, saa dog danne Baggrunden for saagodt som alt, hvad der i höjere Grad tiltrækker sig Læseverdenens Opmærksomhed for Öjeblikket? Naar vi tale om vore Forfatterinder, tænke vi selvfølgelig ikke paa de norske, der jo hver paa sin Maade indtage en saa betydningsfuld Plads i Literaturen. Det vilde ingenlunde være ønskeligt at se de danske Forfatterinder i Spidsen for det Tog, der, som Brandes i sine Forelæsninger udtrykte det, med Jærnbane fart iler fremad, overladende alt, hvad der hører den gamle Tid til, til sin egen, sörgelige Skæbne, til Stagnationen. Vi skulde ikke have noget imod at se kvindelige Forfattere optræde som Forsvarere for alt det, der fra Barndommen af har været os alle »dyrt og kärt». Men dog kun paa en Betingelse. At det sker med tilstrække-

lig Energi, at Overbevisningens Kraft og Lidenskabens Ild bliver nedlagt i Værket ved Siden af det ihærdige Arbejde for at komme Sandheden nærmere og nærmere. Ved kun at leve og skrive paa de en Gang kurante Ideer samt med det almindelige Kjendskab til Livet og Verden, som er fælles for de fleste dannede Mennesker, vil en Forfatterinde snart komme ind under det interesseløse og ubetydelige. Saavel *Johanne Schørring* som *Elfride Fibiger* have i flere af deres første Fortællinger vist et ikke ubetydeligt Talent, men deres senere Arbejder have næppe svaret til de Forventninger, man kunde være berettiget til at nære, og hvor der ikke er Fremgang, hedder det jo, er Tilbagegangen givet af sig selv. Hos *Laura Kieler* er der mere Friskhed og Liv. Der er mere Ungdom og derfor ogsaa mere Udsigt til en ejendommelig aandelig Udvikling. Kun den, der forstaar at give noget af sit eget indre Liv Form, kan hos Læseren vække en dybere Interesse. Derfor griber Magdalene Thoresen saa dybt til Bunds i sin Læsers Sjæleliv, derfor virker Fru Collet saa vækkende og aandsløftende selv paa dem, der stille sig imod hendes Theorier.

Men naar vi altsaa maa indrømme, at vore yngre Forfatterinder mer eller mindre synes at staa udenfor det Liv der, om end ikke altid i den heldigste Form, dog upaatvivlelig rører sig i den danske Literatur, kunne vi da deraf slutte, at den danske Kvinde i det hele taget ingen Del tager i Tidens Bevægelser?

(Forts. i 4:de hæft.)

18. Majdrottningen.

Efter *Alfred Tennyson*.

I.

Majdrottningen.

O, väck mig tidigt, moder min, så snart som natten flyr.
I morgon, moder, första Maj med molnfri himmel gryr,
den glada, ljusa första Maj, den unga vårens dag; —
och drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

På ängen samlas flickorna, de vackraste, till dans
och hvart du kommer möts din blick af mörka ögons glans:
men klarast är mitt öga, sägs, och vackrast mina drag; —
och drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

Min sömn är tung och ljufligt är mitt mjuka örnagått.
Men väck mig, ropa högt mitt namn och hviska icke blott!
Jag bundit mig bukett och krans af blommor tusen slag; —
ty drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

Men när jag kom ur dungen fram, hvem såg jag långt ifrån,
om icke Robin der han satt bland hasslarne vid ån.
Han tänkte på min kalla blick och på sitt hjertas slag; —
men drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

En ande trodde han sig se, när tyst, som nattens fläkt,
jag ilade på stigen fram uti min hvita dräkt.
Jag har ej något hjärta, sägs, trots skönhet och behag; —
men drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

Af kärlek är han dödssjuk, sägs: det tror jag inte på.
Hans hjärta brister, säges ock: det rör mig ej ändå,

ty rätte friarn komma skall till sist en vacker dag; —
och drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

I morgon lilla Effie skall med mig till ängen gå,
och du skall följa, moder min, dit neder du också
och se mig tråda dansen främst vid stråkens yra drag; —
ty drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

Derute klänger kaprifol i blomma kring spaliern
och doftande konvolvulus står blid på åkerns ren,
och guldgul näckros vaggas, stolt, af insjöns böljeslag; —
och drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

Utöfver blommorna på äng går nattens vind på tå,
och stjernorna, som gnistra klart derofvan i det blå,
bebåda vänligt leende en herrlig morgondag; —
och drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

O, nu står våren, doftande och fager, i vår dal;
gullvifvor och ranunkler strör han kring i tusental
och genom ängen sorlar ån och speglar blomstrens drag; —
och drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

Men väck mig tidigt, moder min, så snart som natten flyr.
I morgon, moder, första Maj, med molnfri himmel gryr,
den glada, ljusa första Maj, den unga vårens dag; —
och drottningen, o moder min, majdrottningen, blir jag.

II.

Nyårsaftonen.

Om du är vaken, moder min, o väck mig tidigt då,
y jag vill skåda nyårssoln ur österns skyar gå.
Det blir den sista nyårsdag, som någonsin jag ser;
låt se'n mig bäddas djupt i mull och tänk på mig ej mer.

Jag såg hur aftonsolen sjönk bland moln i vestanled:
 det gamla året och dess fröjd och drömmar följde med.
 I morgon skiner nyårssol, men aldrig får jag se
 den kala skogen klädd i grönt och körsbärsblommen le.

Jag mins i våras första Maj med doft och sol och grönt,
 och hur jag hyllades och satt som drottning blomsterkrönt.
 Kring majstång dansen hvirflade och sången steg mot skyn,
 tills Karlavagnen glänste fram vid hagtornshäckens bryn.

På rutan blommar frosten grann och frusen ligger sjön.
 O, om jag finge lefva blott tills våren smälter snön!
 Att andas majluft än en gång — om endast en minut —
 och se — om ock med brusten blick — narcisserna slå slut!

I sommar kajan kraxa skall från almens gröna gren,
 och vakteln smyga sig som förr längs äng och åkerren,
 och svalan vända hem igen utöfver soligt haf;
 men jag skall sofva, moder min, i mörk och kulen graf.

I tysta sommarmorgnar, då du drömmer än i frid,
 och hanen än ej höjt sitt rop i torpet näst invid,
 skall solen skina, moder min, på korets hvita vägg
 och på min kullens gröna torf inunder lummig hägg.

O, aldrig får jag lyssna mer till skogens stilla sus
 och ropas af din stämma hem i sommarnattens ljus!
 Och aldrig mera luta mig mot ängens friska hö
 och följa rågens vaggande och flägtarna på sjö!

Men jorda mig bland häggarne, du vet min äkslingsvrå —
 och stundom skall du, moder min, dit ner till grafven gå.
 När då du vandrar mig förbi, jag ligger stum och lyss,
 och sommarvindens blida fläkt skall bringa dig min kyss.

Ack, för mitt hårda sinnes skull, du gråtit tår på tår,
 men nog förlåter du ditt barn, förrän hon hädangår.
 O, kyss mig! — I din ögonvrå står tåren, stor och klar — —
 Nej; gråt ej, sörj ej, moder min; du eger Effie kvar!

Och om jag kan, jag komma skall ifrån mitt hvilorum
 och sväfva kring dig, moder min, fast osedd då och stum:
 Jag hör er tala, älskade, och ser er, dyra två —
 rätt ofta, när I anen minst, jag gästar eder så.

God natt, god natt! och när en gång jag somnat — du förstår —
 och du har sett dem bära bort min svarta, tysta bår,
 till grafven får ej Effie gå, förrn den är sommargrön —
 Ack, hon skall bättre bli än jag — din ålders tröst och lön!

Min räfsa, moder, och min rock i arf jag Effie ger;
 jag räfsat slut för längese'n och spinner icke mer.
 Men hälsa henne, moder min, att vattna min rabatt
 och sköta om resedorna och rosen, som jag satt.

God natt, o moder, väck ditt barn när nattens skuggor fly:
 de slutas, mina ögonlock, då dagen börjar gry.
 Jag ville se när nyårssoln i fönstret tittar in — —
 och därför om du vaken är, o, väck mig, moder min!

III.

Slutet.

Jag trodde, att jag skulle dö, och lefver hos er än
 och rundtomkring på ängen hör jag skällorna igen.
 Jag minnes huru mörk, hon steg, det nya årets sol — —
 Och re'n — jag tror mitt öga knapt — en doftande viol!

Ej tycktes mig violerna så vackra någonsin,
 ej klungo skällorna så klart tillförne, moder min.
 I dalen knoppas vifvorna och himmelen är blå,
 och dock är döden för min själ det ljufvaste ändå.

Mig tycktes tungt att skiljas förr från solens ljusa dag;
 nu tycks mig lefva lika tungt — dock ske ej mitt behag,
 Men länge ej jag lida skall på qvalens dunkla jord; —
 och presten talt hugsvalande och milda fridens ord.

Gud signe åldringen, som kom med lugn och själströst!
 Gud signe detta silfverhår och denna milda röst!
 Gud signe honom, hur han bad, den gamle, vid min bädd!
 Gud signe honom tusenfaldt: min själ är bröllopsklädd!

Från mina ögon föllo fjäll; jag såg min synd och brist,
 men fast min lampa tändes sent, jag låtes in likvist,
 Om ock jag kunde blifva frisk, jag ville dö ändå:
 jag vill till Honom, moder min, som dog för mig också.

Jag hör ej längre liksme'ns knäpp och hundens dofva tjut:
 ett varsel bådat mig i natt, att snart det lider slut;
 men sätt dig, moder, sätt dig här — du gråter: icke så!
 Och Effie, lägg din hand i min och lyssnen båda två.

Mot gryningen, när månen sjönk i molnens dunkla famn,
 jag hörde, huru änglarne mig ropade vid namn:
 marsvinden genom skogen smög med sorgsna klagoljud, —
 då hörde jag, hur änglarne mig kallade till Gud.

Jag låg och tänkte, moder min, på Effie och på dig
 och såg er sitta sörjande här hemma utan mig.
 Af all min själ jag bad för er om frid och tröstfullt hopp,
 då klang från dalen ljuflig sång med nattens vind hitopp.

Jag lyddes: kanske att jag drömt — men kring min lägerstad
 jag hörde röster hviskande, jag minnes icke hvad,
 ty hänryckt fröjd min själ betog, och, moder, än en gång,
 af vinden buren, tonade från dalen samma sång.

Jag såg er sofva och förstod, den gälde er ej då —
 men klingar den en tredje gång, min timme snart skall slå.
 Och i detsamma dallrade ånyo den hitåt
 och steg mot skyn förtonande på nattens stjernestråt.

Min timme slår; jag är beredd och litar mig uppå
 att sången var ett varsel om, hvarthän jag har att gå.
 Jag sörjer ej för egen skull, min väg är ljus och kort —
 Men Effie, torcka tröstande vår moders tårar bort!

Ett vänligt ord till Robin ock, ett sista afskedsbud
 att glömma mig och söka se'n en värdigare brud.
 Om jag fått lefva, o, hvem vet, jag blifvit hans kanske —
 Men lifvets drömmar blekna bort och änglasyner le.

Se, nattens skuggor flyktat re'n och östern flammar röd!
 Se, ängarne, o moder min, i morgonsolens glöd!
 Hur klart hon skimrar, aldrig mer belyser hon min stig,
 och vifvorna i dalen, ack de blomma ej för mig.

O, ljuft och underligt mig tycks, att innan qvällen flyr,
 jag skådat hur en högre dag i morgonljusning gryr!
 Att dväljas med de frälsade — o Gud — till evig tid! —
 Kan lifvet männe vara värdt vår suckan och vår tid?

O, herrligt är Guds klarhets sken! Förklaradt allt och nytt —
 O, sörjen ej, vi råkas snart se'n någon tid har flytt —
 I Fadrens hem tillsammans då evinnerliga bo —
 Den stapplande har nått sitt mål, den trötte har fått ro. —

Edv. Fredin.

19. Från skäret.

Jag vill dit, der furuskogens dunkel
 Speglar sig i elfvens blanka vågor,
 Och der vårens första talltrast sjunger
 Ömt för qvällens skuggor om sin kärlek.
 Der jag vill, i furans ljufva skymning
 Och i vårens första rena dofter,
 Andas ut mitt hjertas unga längtan
 Och min dunkla kärlek och mitt vemod.
 Hvarför skola vreda haf mig skilja
 Fjerran från de blomsterströdda dalar,
 Der små foglar bygga bo och sjunga,
 Och der vestan andas ibland blommor?
 Hafvet ej förstår min blyga aning,
 Vågen är för kall för mina sånger,
 Klippan är för hård för mina drömmar,
 Och naturens anlet' köld och stränghet,
 Låt mig följa då min inre maning,
 Och till ljusa björkars skugga skynda,
 Der naturens blida verld kan stämma
 Ljuft med blomsterverlden i min tanke,
 Och der foglars tonslag skola locka
 Outsjungna sånger ur mitt hjerta.
 Ty så visst som lundens späda tufva
 Är besädd med frön till många blommor,
 Sådde Gud i outsäglig kärlek
 Diktens frön uti mitt ringa hjerta;
 Och de trängas och de ropa alla,
 Bedjande barmhertighetens fader,
 Att få brista ut i sol och glädje.

O, så låt mig snart mitt hjertas oro
 Ljuft få bädda in i hvita sippor,
 Och dess varma, fulla lif få skyla
 Under slöjan utaf björkars hängen,
 Få i bäfvande och helig stillhet
 Hölja det i furuskogens dunkel,
 Medan vårens första talltrast sjunger
 Ömt för qvällens skuggor om sin kärlek.

20. Vårens barn.

Vid en pingstfest till förmån för ett barnhem.

Nu är det pingst. I barndomsskrud
 Står hvarje lund och fält.
 Vid fogelns aningsfulla ljud
 Hvar liten knopp har svällt.
 Ej natten ens vill vara mörk,
 Jemt glesnar ju dess flor,
 Det tättnar blott i lind och björk,
 Man hör hur gräset gror.

Och tufvan se'n! hvad sippor blå,
 Som växa om hvarann!
 Och ängsvioler, ljufva, små,
 I skrud så ny och grann.
 De glädja sig åt lifvet, de,
 Sin plats de fylla rätt,
 Och när de uttryckt sin idé,
 De vissna bort så lätt.

Det är så stort att vara till
 I lefnadens minut,
 Blott man har sol och dagg dertill
 Och slår i frihet ut.
 Men skåda ej på tufvans prakt
 Med alltför tanklös blick!
 Har den ett allvarsord ej sagt
 Din själ ett ögonblick?

Har den ej för din tanke ställt
 De späda knoppar små,
 Som blomma tyst på livvets fält
 I mången dunkel vrå,
 Med samma ljusa mål som vi,
 Och samma höga rätt,
 Fast solens sken gått dem förbi
 Och daggen ej dem vätt?

Har aldrig, när du njutit trygg
 Af ängens rikedom,
 En barnhop klappat rädd och skygg
 På hjertats lås och bom, —
 En värnlös hop, som vädjat stum
 Till vårens evangelium?

Ack, om ännu ett hjerta slår
 Med värme i ditt bröst,
 Så visa, att du rätt förstår
 Hvar liten tufvas röst!
 Och pröfva, om din själ är sann!
 Och visa, att du älska kan!

21. Vega-litteratur.

Orden: *Nordenskiöld* och *Palander*, *Vega* och *Nordostpassagen* hafva så länge susat i luften, brunnit i ljus, dränkts i skålar och tryckts med alla upptänkliga stilar, att vi här icke skola ytterligare anlita dem, utan åtnöja oss med att kasta en blick på Vega-litteraturen, samt meddela några af dess alster såsom särskildt upplysande eller bärande uttryck af den allmänna glädjestämning, som vetenskapens och sjömannaskapets förenade stordåd väckt bland vårt folk.

De förnämsta af Vega-litteraturens alster äro onekligen de båda festbladen, som Ny Illustrerad Tidning och Publicistklubben utgifvit. Båda äro åtföljda af talrika, delvis synnerligt lyckade illustrationer. N. Ill. Tidnings festblad öfverglänser sin samtida i porträttsamlingen; Publicistbladet, »Nordostpassagen» kalladt, är ensamt i sitt slag på kartans och vignetteckningens område. Ett förträffligare porträtt än det af Nordenskiöld på festbladets första sida, med det allvarsfyllda tänkedigra anletet, skuggadt af pelsmössan, torde det svenska träsnideriet icke hafva att uppvisa. Festbladet innehåller vidare ett vackert porträtt af Palanders karaktäristiska drag, med den breda pannan och den kloka men ljusa blicken, samt goda afbildningar af alla deltagarne i färden, besättningen inberäknad. »*Nordostpassagens*» hufvudstyrka i afseende på illustrationerna ligger i den ypperliga kartan, som åskådliggör hela färden, äfvensom föregående svenska ishafs färder. Af de båda bladens rikhaltiga och mångsidiga innehåll hafva vi funnit oss mest tilltalade af *Ernst Beckmans* sång till *Vegas* besättning, *Professor Torells* framställning af *Vegaexpeditionens* vetenskapliga resultat, samt af *Topelii* qvåde »*Vegas spår*», hvilka vi här nedan taga oss friheten att återgifva,

tillika med *frih. O. Stackelbergs* präktiga helsningsqväde till Vegafararne vid aftäckningen af den minnessten öfver deras bedrift, som rests på Skeppsholmen af flottans män. *)

För öfrigt hafva alla tidningar varit uppfyllda med beskrifningar, skåltal och lofqväden öfver det fredliga stordådet och dess hjeltar, hvilka det skulle fordras många sidor för att endast uppräknas. Vi åtnöja oss därför med att omnämna talen vid vetenskapsakademiens festmiddag, Stockholms Dagblads präktiga beskrifning på festen, samt slutligen en berättelse i N. Illustr. tidning 1:sta Maj: »*Från Vegas vinterkvarter*» af den danske deltagaren i färden *A. Hovgaard*.

Vegaexpeditionens vetenskapliga resultat

framställer Professor O. Torell i Publicistbladet »Nordostpassagen», i det han först påvisar skiljaktigheten i syftet med polarfärderna vid olika tider. Så var *upptäckten af ginare handelsvägar från Europa till Stilla Oceanen: »Nordvest och Nordostpassagen»* den ledande tanken för de tidigaste, från England utgångna ishafsfärderna. Derefter blefvo »*de rena geografiska upptäckterna*» målet för polarexpeditionen, till dess Franklins förolyckande framkallade de s. k. »*Franklinsexpeditionerna*», i syfte att bringa hjälp åt de saknade polarfararne.

De svenska ishafsexpeditionerna (ledda 1837 af Sven Lovén, 1858 och 61 af O. Torell, 1864, 1868, 1872—73, samt 1878—79 af Nordenskiöld, hafva från början haft en annan prägel och *afsett i främsta rummet polartrakternas naturhistoriska utforskande*. Resultat

*) Stenen utgöres af ett grofhugget granitblock, rest midtför ingången till sjökrigsskolan, och bär på den åt byggnaden vända sidan en groft ristad karta med vegastråten utprickad, samt derunder nedanstående inskrift:

Till minne
af
den första
kringsseglingen
af Asien,
utförd 1878—1880
med svenska ångaren Vega,
restes denna sten
af
flottans män.

taten af denna förändrade metod antyde Petermann då han mer än en gång förklarade att *de svenska polarfärderna lemnat viktigare vetenskapliga resultat än alla föregående Nord- och Sydpolsexpeditioner tillsammans*. När, längre fram, äfven lösningen af *geografiska problem* ingick i våra polfarares syfte fortsattes dock alltid, vid sidan deraf, de *rent naturhistoriska arbetena* efter den först utstakade planen. Så, säger Professor Torell, *har den i dessa dagar afslutade Vegaexpeditionen på en gång löst en af de största geografiska frågor och varit en vetenskaplig expedition af allra första rangen*.

Vegas stab af naturforskare och vetenskapligt bildade officerare samverkade till det stora målet att icke lemna något tillgängligt område oundersökt.

De *meteorologiska* och *hydrografiska* arbetena fortgingo meddelst regelbundna iakttagelser af luftens och hafsvattnets beskaffenhet, vindens riktning och styrka, himlens molnbeklädnad, nederbörden m. m. Efter infrysningen uppfördes ett observatorium af is och snö, der arbetet fortgick natt och dag, fördeladt mellan elfva af deltagarne i färden. De *magnetiska iakttagelser*, som här gjordes tillmätas stor betydelse. Nordenskiölds, från vinterhamnen till sv. vetenskapsakademien insända afhandling, »*Bidrag till kännedomen om norrskenens läge i rymden*», sammanstämde fullkomligt med Professor Edlunds samtidigt uppställda teori för norrskenet. Detta, säger professor Torell, visar på ett slående sätt de vetenskapliga arbetenas inre samband. En stor fysiker meddelar från sitt arbetsrum en ny teori öfver norrskenets natur, och en annan bekräftar, genom en serie iakttagelser i det på Asiens nordkust uppförda ishuset, teoriens sanning.

Det *geologiska* utbytet, ehuru ej synnerligen rikt, är dock af stor betydelse såsom bidrag till skingrande af den fullkomliga obeakantskapen med de geologiska formationer, hvilka bilda Asiens nordligaste kustland.

Rörande dessa traktens *flora*, särskildt hvad *alger* och *lafvar* beträffar, hafva viktiga iakttagelser gjorts, och för de *zoologiska* forskningarne dyrbara samlingar hemförts, samt väg brutits för insamlande af nya vetenskapliga skördar.

Äfven den *etnografiska* forskningen har, särskildt genom studiet af *Tsjuksjerna*, deras språk, lefnadsvanor och historia, samt genom undersökning af grafvar, redskap m. m. som efterlemnats af det genom Tsjuksjerna förjagade Onkilufolket, blifvit i väsendtlig mån riktadt.

»Att dylika arbeten och samlingar» slutar Professor Torell, »hafva af samtliga deltagare kräft allvarsamma uppoffringar, att de vittna om ett nit, hvilket blott ett stor mål förmår att ingifva, behöfver väl ej uttryckligen framhållas. Med tillfredsställelse kunna de därför nu se tillbaka på det verk de kämpat sig till. Och om

än minnet af den hyllning, som nu egnas dem en gång skall blekna, *skola dock dessa mäns bedrifter kvarstå i vetenskapernas historia som ett oförgänligt kulturarbete.*

Vid aftäckandet af "Vegastenen"

utanför k. Sjökrigsskolan på Skeppsholmen
den 30 April 1880.

Var välkommen! — Karg på orden,
blott med dessa enkla tvenne
helsar dig den svenska jorden,
»Vegas» gäfvu hjertesvara,
efter vida vikingfärden,
åter hemma här hos henne
vid den moderliga härden.
År och dag hon bad: »Bevara,
Fader, mina käcka söner!»
Hörda blefvo hennes böner,
och i dag hon sina kära
trycker åter till sitt bröst.
Bättre än ett loftal kan det
röjer rörelsen, hon röner,
huru ljuft är mödrabandet,
hur hon, ärad af er ära,
krönt af kransen, som er kröner,
smekes af ert ryktes röst.

Oröjd vägen, vanskligt värfvet.
Hinder hopa sig och hota.
Hafvets troll sig harmsna rota
samman snart med mörkrets makter,
att med händer, hårda, kalla,
dolda draga i förderfvet
seglarns köl i dessa trakter.
Men med tålmod och djerfhet
»Vega» vet att trotsa trollen
och att dem besegra alla.
Alla falla de till fota,
kufvade, om än de knota,
och hon slutför, välbehållen,
sin triumf-vägbrytarban.

Hvad tre seklers möda trägen
 icke genomföra kunnat,
 hvad så mången oförvägen
 velat vinna, men ej vunnit,
 nu har blifvit henne unnadt.
 Hvad de sökte, har hon funnit.
 Hon har visat, Vega-vägen,
 ocean till ocean.
 Dertill ock fullbordat verket
 under hägn af svenska »märket»,
 flaggan blå och gul — vår egen
 och af gammalt segervan.

Fordom svenska tungomålet
 vida ljud med klang af stålet
 och förstods af hela världen.
 Men då skrefvo vi med svärden.
 Än, som förr, dock vinnes målet,
 blott att vi förmåga ega
 våra runor rista höga.
 Härvid gäller folkmängd föga.
 Skrif så högt och stort, som »Vega»
 skref den senaste bedriften.
 Ingen missförstår den skriften.
 Alla kunna läsa *den*.
 Ingen heller miste tager
 — framtid skall mitt ord besanna —
 att den rika, friska lager,
 som I virat kring er panna,
 följas skall af flera än.
 Stammen ger sin saft åt grenen,
 som slår ut, blir grön och fager.
 Ungdom närs af föredömen.
 Derfor restes minnesstenen,
 därför restes han af sjömän
 och just här af flottans män.

O. Stg.

Till Vegas besättning.

(Ur N. Ill. Tidn:s festblad: »Nordenskiöld».)

När hemmets bölja mot Vega slår,
En stilla hviskning ur djupet går.
Den ljuder mildt som en moders röst,
När hon trycker älsklingen till sitt bröst,
Och storm må brusa — den höres ändå:
Välkommen! du simpla tröja blå.

När glädjerop och kanonernas dån
Mot Vega skalla re'n långt ifrån,
Och ryktets tempel öppnar sin famn
För Nordenskiölds och Palanders namn,

Då stiger ur böljande skarors bröst
En hviskning, mild som en moders röst,
Trots bifallsstormen den höres ändå:
Gud signe dig, simpla tröja blå!

E. B n.

Vegas spår.

(Ur publicistklubbens festblad »Nordostpassagen».)

Gå, veka barn i silkesdrägt,
Gå, unga vind, gå, morgonfläkt
Från soliga Europa;
Gå bort från grönska, sol och vår
Till strand dit ingen sommar når,
Och sök, för ro skull, Vegas spår!

Sök lif i polens öde graf,
Sök ankarfäste i det haf,
Der ingen vimpel fladdrar;
Gå fram, der ingen kosa ledt,
Bryt väg, der ingen väg beredt,
Och mät de djup som ingen mätt!

Hur länge ha ej sol och dag
Förbodat detta hammarslag
Mot nattens stängda portar!
Upp, spräng dess murar! Varde spord
En kungsväg i den höga Nord
Kring hjessan af vår halfva jord!

Du svaga, veka menskobarm,
 Fly från din hård, som var så varm,
 Till is, som aldrig töar;
 Fly från ditt bo -- der du är van
 Vid lekfull ro — till okänd ban
 På plankan i en ocean!

Du växte på ett marknadstorg,
 Der lif och ljus, der fröjd och sorg
 I ständig vexling vimla;
 Välan, begraf dig, med de få,
 I verdens längst fördolda vrå,
 Glad att en vildes koja nå!

Och har en vän, en mor du egt,
 Och ha dig ljufva händer smekt
 Af barn och trogen maka;
 Fly! Fråga inte mer om dem;
 Fly spårlös från ett tårögdt hem,
 Att återse — du vet ej hvem!

Gå, gå! Lär att försaka allt
 För bragd, som ingen anbefallt,
 Men hugstort hjerta manar;
 Gå modig, oförsagd, beredd,
 Och faller du, af ingen sedd,
 Sof ärofullt i snöig bädd!

Men vänder du med seger än
 För mensklighetens sak igen,
 Förföljd af verdens jubel,
 Din lager åt den Herren vig,
 Som korat till sitt redskap dig
 Och sprängt bland isarna din stig!

Gå, barn af tiden, fritt och käckt,
 Gå, unga vind, gå morgonfläkt
 Från soliga Europa!
 Hvarhelst för verk, som ej förgår,
 Du allt försakar, allt förmår,
 Der skall du finna Vegas spår.

Z. Topelius.

22. Läslära, till bruk i hem och skolor,

med 24 träsnitt. Af S. Adlersparre.

Det är Red:n en glädje att få meddela följande uttalande af en bland våra förnämsta pedagoger och läroboksförfattare rörande den metod för den första undervisningen, som användts i S. Adlersparres skola (Stockholm, N:o 8 Klara strandgata) sedan 6 år, och hvilken lärarinnan framlagt i den här nedan anmälda »läsläran».

Att läsa innantill är visserligen en ganska anspråkslös konst, men dock en konst, som ganska få besitta annat än i en temligen anspråkslös betydelse. Ingenting är vanligare än att träffa högt bildade, till och med mycket lärda män, som läsa jemmerligt illa en bok, och mången, som menar sig »deklamera» förträffligt, förmår icke uti en aftoncirkel i hemmet hjälpligt föreläsa ett poem eller en berättelse.

Man tänker i allmänhet föga härpå, emedan man tycker det vara en obetydlighet. Men det är icke någon obetydlighet. Just hvad nyss påpekats, nemligen läsningen i familjekretsen, är icke af ringa vikt för glädjen och trefnaden och spridningen af bildning i hemmen; och huru oändligt mycket större och mera eftersökt blir ej denna glädje, och äfven det bildande inflytandet af läsningen, om denne senare sker på ett sådant sätt, att författarens tankar, i och genom läsningen framstå likasom förkroppsligade för åhöraren, än om det af åhöraren fordras att *söka* efter tankarne bland den halm och hackelse af ett ovärdadt föredrag, hvori en dålig föreläsare gör sitt bästa att begrafva dem!

Men vi gå ännu längre. Vi påstå — så paradoxt det möjligen kan låta — att ingen kan, då han *för sig sjelf* läser ett vackert skaldestycke, fullt njuta af dess skönhet, fullt fatta skaldens mening, om han ej läser — fastän han gör detta tyst och för sig sjelf — *så* som om han hörde, hvad han läser,

väl föreläsas. Poesien är nemligen icke blott *tanke*, utan äfven *form*; och den formen — språket — måste, för att rätt fattas, på ett eller annat sätt komma till själen på örats vägar. Sak samma gäller för öfrigt om mycket annat än poesien; i sjelfva verket om allt utom den kärfvaste och flinthårdaste vetenskapliga läsning.

Under sådant förhållande kan man icke lägga nog stor vikt på att barnen få i tid lära sig att läsa väl innantill; ty lär man sig icke detta i barndomen, så lär man sig det sannolikt aldrig, åtminstone ej utan svårighet. Vi känna åtminstone exempel af personer, hvilkas innanläsning blifvit försummad i den tidiga ungdomen och hvilka, till och med sedan de lyckats arbeta sig upp till framstående platser i samhället, likväl hela sin lefnad fått erfaras ganska ledsamma följder häraf, icke minst till hinder vid det enskilda studerandet.

Huru man nu bör gå tillväga med undervisningen, för att i det fallet vinna ett godt resultat, har — besynnerligt nog, skulle man tycka — icke varit särdeles länge känt och praktiseradt inom vår svenska pedagogiska verld. Man minnes ännu, huru för ett och annat decennium sedan barnen öfvades i folkskolorna med dessa oändliga stafningsöfningar på Vexelundervisningssällskapets tabeller och med det resultat, att efter ett par års ihärdigt stafvande lärjungen ännu fortfor att stafva, om det ock hettes läsa, och så förblef stafvande genom lifvet. I stället vill man nu för tiden hafva en någorlunda hjälplig innanläsning till frukt af några få månaders undervisning, till en oändligt viktig och betydelsefull tidsbesparing för den fattiga klassens barn, som icke hafva många år att offra på skolarbetet, och till undanrödjande tillika, så vidt möjligt, för alla af det der gamla »läsa och icke förstå», som så ofta blef frukten af att man vid undervisningen alltför mycket såg och lärde lärjungen att se stafvelser i stället för ord och ord i

stället för begrepp, med ett ord, deraf att man icke såg skogen för blotta träden.

Hvem har icke i våra dagar hört talas om »ljudmetoden» och »skrifläsemetoden», eller hvad eljest dessa nya innanläsningsmetoder må heta, hvilka gjort en revolution i denna viktiga gren af undervisningen, — i sjelfva verket den viktigaste af alla, kan man säga, emedan grundläggande för all vidare boklig undervisning? Metoderna kunna för resten, om än hvilande på samma rationela grund, i utförandet gestalta sig något olika och ändock gifva lika goda resultat; men här, såsom öfverallt, är en skilnad mellan teori och praktik, och det är ingalunda sagdt, att en i sig sjelf god metod ej *kan* gifva ett ganska dåligt resultat; — allt beror ytterst på verkställigheten. A och O i dessa metoder är emellertid att låta alltifrån början *tanken* och *örat* få taga ut sin rätt, så att barnet vänjes att bakom ordet se en mening och att både höra och uttala ordets ljud sådant det verkligen är och enligt sin mening bör vara.

Man sade fordom »abc-bok,» numera heter det »läslära»; och denna förändring i titeln säger i sjelfva verket hela den timade förändringen i afseende på undervisningen. Den här anmälde »läsläran» är författad af en lärarinna, som i denna gren af undervisningen haft icke obetydlig erfarenhet, och man bör således kunna antaga, att densamma befunnits tjenlig för sitt ändamål. Boken är, jemte läsöfningarne, utrustad med åtskilliga ganska nätta taflor, — något som numera icke gerna får fattas i en undervisningsbok på det ifrågavarande stadiet af undervisningen, — och bör vara desto välkomnare för de små, till hvilkas tjänst hon utgifvits. Det lilla arbetet rekommenderas följaktligen »till benäget påseende» af mammor, som hafva små barn att lära läsa.

P. A. S.

23. En Jul i Ydre härad.

Den 15:de December anträdde jag med ångbåten Carl Johan min resa öfver sjön Sommen, för att tillbringa julen i en af Östergötlands skogstrakter. Det var en herrlig solskensdag med mild väderlek. Sjön låg med sina små otaliga vikar spegelblank framför mig och omgafs af en ram af skogbeväxta berg och kullar. Sluttningarne ned mot stranden företedde en behaglig omvexling af ännu gröna åkertegar, rödmålade bondgårdar och hvitmenade kyrkor; solstrålarne lyst på spirornas förgyllda väktare, som stolta och sjelfständiga reste sin granna kam, men ändå jemt vände hufvudet efter vinden. Den blida väderleken och den rika barrskogsnatur, här råder, förde ingalunda tanken in på julen med sina snögubbar och sitt klingande slädföre, utan snarare tillbaka till sommarens grönskande lunder, de täcka holmarne, hvilka i tätta flockar simmande omkring på insjön, gáfvo äfven en så leende prägel åt taflan, att man blef helt sommarvarm om hjertat. Ångbåten gled fram öfver de krusiga vågorna, tittade in bland lastageplatserna i vikarne och gaf mig under sina uppehåll tid att bläddra litet i Rääfska beskrifningen öfver Ydre härad, som händelsevis låg framme i den lilla ångbåtssalongen. Här fick jag nu reda på anledningen till sjön Sommens underbara skapnad. I fordna tider fans näml. en svåra vred jätteko, »Urkon» kallad, som, då hon ännu var lös och obunden, en gång i vredesmod uppsparkade hela Sommen och vid sina hastiga vändningar uppristade dessa tusentals bugter och fjärdar i alla väderstreck. Denna ko fjettrades sedan af en trollkarl och ligger numera bunden i Urberget invid sjön; hennes föda utgöres af en nöthud, hvaraf hon får bespisa sig med ett

hår hvarje julafton, men när alla håren en gång äro förtärda, slipper hon åter lös och förstör hela nejden. Till dess få vi emellertid i lugn och ro fara omkring på den vackra insjön och var väl detta orsaken till att jag utan äfventyr landade vid Norra Vi, der det gamla godset Ribbingshof på en täck udde skjuter ut i Sommen. Vid landningsbryggan var vagn mig till mötes och nu gick färden vidare genom höga, djupa skogar, på sina ställen så ogenomträngliga att man nogsam kunde finna det ingen sköflande yxa någonsin slungats mot de sekelgamla stammarna. Här var naturen tyst och allvarsam, här susade de friska nordanvindarne genom trädens kronor och fylde luften med en ljuflig blandning af renhet och styrka. Man greps af en herrlig nordisk hemkänsla, förflyttades omedvetet tillbaka till kära fosterländska minnen och förirrade sig in på sagoverldens underbara område. De gamla sägnerna om jättar, skogstroll, rå och gastar trängde sig omotståndligt på inbillningen, man såg tydligt de block deras jättehänder ditullat, man skönjde spåren i mossan efter de små pickelhufvade vättnar och följde med blicken de långsläpiga skuggorna, som i sällsamma skepnader gledo bort mellan träden för att dölja sig för den nedgående solens strålar. Hade blott ögat kunnat följa de flyende gestalterna, skulle man snart varit midt inne i trollverldens hemligheter, men det lät sig ej göra; färden gick hastigt framåt, de underbara bilderna försvunno och snart varnades en blank silfverådra, som slingrade sig fram utmed skogskanten. Om skogstrollen undflytt de dröjande solstrålarne, så uppfångade de små glittrande vågorna dem desto begärligare och jagade dem med sorlande buller hastigt ned mot forsen, som dånade och brusade ej långt derifrån och i skiftande färgspel drog ned stråle efter stråle i sitt hvirflande djup. Ju öppnare skogen blef, desto bredare blef ån, som snart blott af en obetydlig sluttning skildes från vägkanten. På högra sidan af vägen, just der ån är bredast, synes

ett ofantligt stenblock, liksom af jättehänder uppkastadt på en bergsklint. Vid min undran häröfver, upplyste kusken att detta block heter »Nyckelstenen» och bevarar sagan om hur jätten Buhle en gång derunder lade guldnycklarne till sin spanmålsbod, då han en vacker dag begaf sig till Norra Vi kyrka för att låta döpa sig. Hemkommen från kyrkan tänkte han återtaga nycklarne och kasta stenen till det midtöfver ån belägna Ufveberget, men under dopet hade den starke jättens kraft blifvit bruten af en ännu högre makt; han förmådde ej ens rubba stenen. De gyllne nycklarne ligga ännu i dag qvar derunder, och utgör detta en förklaring hvarför trakten, trots sina steniga åkerfält, sällan lider brist på spanmål. Vi hade lemnat nyckelstenen ur sigte och passerat ett par torp då kusken, visande med piskan till venster om vägen utropade »der ligga ättehögarne», hvarvid jag betraktade en del högre och lägre kullar, som äro lemmingar efter en forntida begravningsplats. »Och här» fortfor han något längre fram, »ligger jätten Buhle begrafven.» Jag tittade dit och fann ett par höga stenar stående sina sju famnar från hvarandra; sedermera har jag fått veta att den ena stenen blifvit upprest vid jättens hufvud den andra vid hans fötter. Jag kastade en dröjande blick på Buhles egendomliga grafställe och märkte därför ej att vagnen hastigt gjort en sväng uppför en backe och jag ögonblicket derefter befann mig på Buhlsjö säteri, målet för min resa. Här skulle således julen firas på äkta gammalt svenskt manér och jag kände en liflig försmak af de gamla bordmannasederna redan vid de första helsningsorden: »Jag hoppas att den fremling i vinter är vår gäst.»

Under tiden fick jag tillfredsställa min håg för utflykter i skog och mark. Så vandrade jag en blid klar dag till den s. k. röfvarkulan, belägen ungefär en kvarts mil från Buhlsjö. — »Men hvad är det för underliga figurer som stå lutade mot den gamla stugan derborta», frågade jag en af mina följesla-

gare just som vi veko ut på vägen nedom backen. — Jag underrättades om att det var jätten Buhle och hans jätteqvinna, ett par mycket primitiva bildstoder i trä, som hittats på godset många år tillbaka och nu väntade på någon lämplig plats för att återtaga sitt gamla välde. Efter en kort vandring kommo vi fram till en liten byväg; helt nära denna, men fullkomligt dold af träd och busksnår ligger inne i skogen den omnämnda röfvarkulan, som, bildad af flera jättelika klippblock, upptornade öfver och emot hvarandra, utgjort en säker tillflyktsort för röfvarne, som härifrån lurat på den fredliga resenären. Liksom af en nyck har naturen vid sjelfva ingången till grottan af en sten format en hund, så fullkomligt lik en vaktande Cerberus att vandraren ovilkorligt studsar vid dess åsyn.

Sågnen talar dock ej endast om de hemska dåd här af röfware blifvit begångna, den påstår äfven att den så kallade Flogdraken, hvilken sällan visar sig i sin rätta skepnad, utan mestadels som en flammande eldslåga far genom luften, här har sitt tillhåll och rufvar på omätliga skatter.

En annan lika märkvärdig klippformation fick jag tillfälle att se på säteriet Forssnäs ägor, der en jätte en gång i vredesmod öfver att berget stod honom i vägen, satte båda sina tummar i en springa i berget och dymedelst sköt delarne i en vinkel åt sidan, så att han obehindradt kunde komma ned till sjön Sägarn och släcka sin törst. I denna egendomliga bergsskrefva sitter ännu märket efter tummarne kvar som ett intyg af händelsens sanningsenlighet. Kammarjunkar Rääf, den gamle aktade riksdagsmannen, som så strängt höll på våra svenska plägseder, brukade just här vid det trånga passets krökning, att räcka de gäster, som första gången besökte bergsskrefvan, ett dryckeskärl med hundraårigt öl; nekade någon att anlita styrkedrycken, fick han ej komma ut ur passet på den sidan, utan förfoga sig tillbaka samma väg han kommit in.

Men äfven ställen af mildare och ljufvare natur, som gömmer motsvarande sägner, finnas i dessa nejder. Går man t. ex. bortom kolmilan i skogen, träffar man på en insjö, känd för sitt präktiga fiske och sina fagra sjörån, hvilka sväfva som lätta dimbilder öfver vattnet eller sitta metande vid stranden och taga bort fiskelyckan för traktens ungdom.

Äfven den vackra nyckelkällan i närheten af den förut omtalade nyckelstenen fick anförtro fremlingen sin saga. Men snart återstodo blott några dagar till julafton, och alla sysslade nu med de sista förberedelserna. Med bössan öfver axeln och de lättfotade stöfvarne vid kopplet, ströfvade de jagtlystne till skogen, der en och annan oförsigtig jösse knäptes. Vackra unggranar och mossor hemfördes af drängarne och inom hus stöptes, bakades och fejadades det hela åtta dagar, tills allt var klappadt och klart att mottaga den efterlängtade helgen. Dagen före julaftonen kom ett tätt snöfall, hvilket föranledde de öfriga julgästerna att infinna sig med dånande bjellror och klingande spel. Allt var munterhet och glädje, och på de friska barnaansigtene lyste nyfikenhet, undran och förhoppningar i de mest rika skiftningar.

Julaftonen ingick; på förmiddagen kläddes i flygelbyggnaden i det stora, rymliga köket tienstfolkets julgran; tvenne långa bord dukades, det ena för »herrskaperna», det andra för gårdsfolket, och sedan de väldiga grytorna lyfts af elden, samlades alla till gemensam måltid. Husfadern läste en kort bordsbön och husmodren började att stycka Freyas galt, som, omringad af många andra rykande julens herrligheter, stod på den rödfärgade och granrisade spishällen. Husets pigor voro ifrigt sysselsatta att nedskära rundliga brödskifvor, och nu börjades doppningen med fullt lif; ingen ville gifva den andra efter i den gamla julseden, och antingen det smakade bra eller illa skulle man vara med. Sedan öfvergick man modigt till skinkan, korfven, bringan och det rökta svinhufvudet ej för-

glömmandes, som med vederbörliga rotfrukter, och derpå följande blåbärssoppa och smörtårter grundligt afsmakades. Det skummande färskölet gick i väldiga ekstänkor kring bordens rund, under det gamla kända utropet: »Per Mattsson! — Hvad vill du? — Jag vill dricka. — Känn på!»

Efter middagen skildes man åt för en kort stund och samlades sedan i full söndagsståt kl. 5 åter i köket, der nu granen var tänd och kaffet serverades. Då kaffebordet var afdukadt gjorde husfadren en hjertlig och högtidlig julbön, och sedan man, å alla sidor, önskat hvarann lycka och välsignelse till den ingångna helgen, börjades af far och mor utdelandet af gårdsfolkets julklappar. Tacksamhet och glädje strålade ur både gamla och unga ögon; ingen var glömd. Der tummade en undantagsgubbe belåtet sin tobakskardus; här vände mor Stina begärligt på sin kaffepåse; herrgå'ls-Cajsa och torpar-Anna betraktade nyfikat hvarandras förklädestyg och handskar, under det rättar-Lars synade och afprovade en grann rödrutig halsduk. Trumpeter och flöjthästar blandade sina skärande ljud, och gyllne pappersjulträd, dockor och mångfärgade tupper utbredde sin glans för småttingarnes beundrande blickar. Glädjen stod högt i tak, då »herrskaerna» lemnade gårdsfolket att fritt njuta af sina jullekar och begåfvo sig från köksflygeln upp i salen, för att en famille bryta sina julklappar.

Redan på verandan strömmade ett ljushaf oss till mötes från de å ömse sidor om ingången tända granarne. Inne i salen öfverraskades vi af ett ståtligt julbord, der ett mångarmadt grenljus räste sig framför hvars och ens julhög och spred sitt sken öfver kakor och bullar, som alla buro sina respektive egares namn. Nu inkommo julbockar, som under språng och stångningar utdelade sina gåfvor; tupper som på ett särdeles muntert och naturligt sätt värpte fram sina paqueter, och tomtar och elfvor, som under skämt och lek kringburo sina skatter

— allt till gemensam fröjd och gamman. Slutligen rimmades öfver julgröten och efter afsjungandet af en julpsalm begaf man sig till hvila för att vid fyratiden påföljande morgon bevista julottan.

I god tid samlades man vid kaffebordet, slädarne körde fram, och nu bar det af ut i den stjerniga vinternatten. På den snötäckta gnistrande marken gick färden genom täta skogar, der de höga granarne stodo insvepta i sida hvita mantlar och, liksom jag föreställer mig Balders offerprester, högtidligt utbredde sina armar öfver våra hufvuden. Månen var i djupaste nedan, men natten upplystes af de klart brinnande blossen, som kastade sitt sken från ömse sidor af vägen, och buros af kyrkvandrare hvilka i täta flockar strömmade till den en mil bort belägna landtkyrkan. Öfver moar och hedar, längst bort i fjerran skymtade ljus ur alla kojor, hvilka under julottan, enligt här gängse bruk, måste upplysas; ingen får väl heller vara så fattig att han ej den natten kan sätta ett par ljus i sitt stugufönster.

Den fröjd och högtidlighet som utbredde sig öfverallt omkring oss vidgade äfven vår inre blick för julnattens herrligaste betydelse; sinnet stämde allt högre, och då man inträdde i den lilla, vackert upplysta landtkyrkan och möttes af orgelns brusande toner till psalmen »Var helsad sköna morgonstund», kände man sig gripen af den djupaste rörelse. Sedan julottan afslutats, inträdde ett uppehåll, hvarefter högmessogudstjensten genast vidtog, ett här antaget bruk, emedan de flesta åhörarne ha för lång väg att kunna besöka kyrkan tvenne gånger. Enligt min följeslagares berättelse var det ej längesedan upplysningen här i kyrkan besörjdes af åhörarne sjelfva, hvilka då hvar och en medförde sitt ljus och sin stake, den sednare i prakt öfverensstämmande med sin värde ägares stånd och vilkor. Efter gudstjenstens slut uppstämde orgeln till min stora öfverraskning, under utgången, Papagenos aria,

som ehuru eljest vacker, här syntes mig föga på sin plats. Jag upplystés dock genast om att klockarn, hvars smak i allmänhet lär delas af hans kolleger i landskyrkorna, anser en dylik lättare musik alldeles nödvändig för att gifva församlingen prof på sin konstfärdighet och sitt snille — en åsigt som kyrkorådet förgäfves sökt rubba. Man stannade gruppvis på kyrkvallen tills slädarna hunnit framköra, då ett oändligt slädparti satte sig i rörelse, medan ännu natt och dag stridde om herraväldet vid himlaranden. Hemkommen undfågnades man med glögg och våfflor, en obetydlig introduktion till helgens festliga måltider.

Och nu började ett festande utan all ände, helgen igenom. Ingen hvarken var eller blef trött; gråhårgubbar och fryntliga matronor pelsade på sig med beundransvärd lätthet, kilade in sig i slädarna utan ringaste oro för snö eller köld, och försmådde ej en gång att deltaga i ungdomsringen kring julgranen, der den gamla polskan »Nu är det jul igen, och nu är det jul igen, och efter jul så kommer påska», satte lif i benen äfven på de mest tungfotade.

Kom så tjugondag Knut, som körde julen ut och lemnade mig endast minnet af huru den glada helgen firas i Ydre.

B. A.

24. Svenska arbetarefamiljer i Amerika.

I en tid, då utflyttningarne till Amerika börja tilltaga, kan det vara af intresse att se huru de svenska arbetarne reda sig i det fremmande landet, då det går dem väl. Vi hafva därför skaffat oss tillstånd att meddela följande bref från syskonen M. till en kusin, som tjenar i Stockholm, tilläggande blott, att sonen Johan var 13 år, då familjen 1875 lemnade Sverige; att husfadern varit en skicklig och välbergad man

tills olyckor bröto hans kraft; att modern sista åren i Sverige försörjt familjen med väfnad, samt att deras härvarande anhöriga tillhöra bondeslägt.

Af systemens bref meddela vi blott utdrag; broderns deremot fullständigt, bibehållande uttryck och skriftsätt, som utvisa striden mellan modersmålet och det dagliga språket.

Systemen skrifer i Dec. 1877 från L. i Kansas och ber kusinen vara öfvertygad att »di icke glömma henne» i det fremmande landet. »Vi kommer nog ihog dig — — — vi tulla om er var gång vi kommer til samans, och dette är varje söndag. Jag är annars hos en amerikansk familj och går i stor skolan, så min betalning är ej stor.» Vidare omtalas huru äfven systrarna gå i skola och huru brodern Johan sedan 1½ år tjenar i en stad 600 mil längre bort, der han har det rätt bra: 25 dollars i månaden och allting fritt. Sedan förklaras att kusinen gjorde klokt om hon flyttade öfver. Man har det i alla hänseenden bättre än i »Sverget.» »Först har en fullgod flicka (tjensteflicka) 3 och 4 dollars i veckan . . . Sedan är allt man behöfver till kläder bra mycket billigare här.» Exempelvis anföres kattun för 6 cent alnen, de bästa kängor för 2 dollars och sidenband, 2 tum breda, för 3 cent; allt annat i proportion. Hon kunde vilja nämna en god del tyg, men vet ej namnen på svenska.

»Sådana friheter», heter det vidare, »som flickorna ha här, har ni ej i Sverget. För hvarje eftermiddag från 2 till 5 har di frihet att arbeta for dom sjelfva eller gå och see sina bekanta. Så nog tror jag att du skulle finna dig bra här. För språket behöfver du ej vara rädd för det lär du snart. — — — Jag måste nu sluta för denna gången med en kär helsning till alla. Farväl kusin!

Tecknar
Augusta M.»

»L., Kansas, den 4:de Jan. 1879.

Min snälla Kusin Mathilda:

Jag vet ej om jag har skrivit till dig förr eller du till mig, men det gör detsamma. Jag tänker du vill väl veta något om mig. Jag vill mycket gerna veta allting om dig och alla våra släktingar i ditt gamla hem Sigtuna och Frövi och Bosängen och moster i Rinkaby. Hur står det till med dem alla, och finna de sig alla i bra omständigheter? Helsa så kärt till alla våra släktingar — din kära far och bror Kalle och din syster — alla mina kusiner. Också morbror i Bosängen och hans barn hälsa till, samt Moster och morbror i Frövi och moster i Rinkaby i synnerhet. Hur är det med henne? Jag hoppas att hon lefver och ej är för gammal och klen.

Jag erhinrar mig henne väl, och då jag var vid hennes lilla hus åtskilliga gånger. Äfven mins jag dig och Kalle, och då jag bodde en sommare hos er och valla och åkte på hölass och hade mycket roligt med dig och alla hop. Glöm ej Anna utan helsa henne också ifrån mig. Glöm ej alla dessa, utan då du får se någon af dem så säg dem att de äro ej glömda af mig.

Kanhända du vet hvad jag har gjort sen jag kom hit, för systrarne ha skrivit till dig och de hafva väl nämnt mig. Jag var för öfver två år sex hundra mil (Engelska. Omkring 100 svenska, ej fullt) här ifrån och arbetade för 25 dollar om månaden och mitt kvarter. Jag tjente pengar att ta' mig fram i hvad jag gör nu.

Fyra månader sen kom jag igen. Jag går nu till Universitetet härstädes och räknar på att hålla på fyra år, då jag går ut och ta'r graderna såsom »bachelor of arts». Jag läser Grekiska och Latin, Geometri, historia och kommer att ha många andra ämnen, eller en fullständig klassic kurs. Jag bor hemma, men, förstås, är så stor och gammal att betala för mig för mitt uppehälle likaväl: till Universitetet får jag betala tio dollar om året, och böcker kosta mig betydligt.

Vi äro alla friska här nu. Mamma* är något dålig ibland, män dessutom är hon frisk. Mamma sade mig nyss att inget svar har kommit till Augustas sista bref från dig, Thilda, så hon är rädd, det gick ej till dig; — du kanhända har flytt från N. . . , så jag skickar detta hemåt och låter mamma skriva till er allihop. Morbror och Anna och alla hop utaf er:

Din Kusin *Johan*.

— Mamma säger hon kan ej skriva, så får jag göra det då jag har lofvadt er något. Det är mycket som torde vara intressant för er om våra förhållanden och förhållanden i detta nya och till er okända land. Det är onekligen bättre här än i Sverige för den fattiga att få sin bergning. Här behöfver man ej binda sig fast för ett helt år att arbeta för litet eller intet, men får betalt för dagen eller veckan eller månån. Bort i D hade jag en tjänst i ett hotell for 25 dollar om månån och fick mat och rum att bo i fritt. Man är fri att sluta då man vill om man ej är belåten. Mamma tycker om Amerika för det att vi barnen kunna försörja oss och tjena ihop något också, så hon är glad att vi kom till Amerika. Hon har sjelf förtjent betydligt med pengar sen hon kom hit. I början gick hon bort i hus i sta'n och tvättade tre dagar hvar vecka. Hon fick då på ett ställe 1 dollar om da'n, på ett annat 75 cents och på det tredje 50 cent eller en half dollar om dan. Sedan tog hon kläder hem och tvättade och strök för hvar vecka, som hon fick något öfver en dollar för hvar gång. (Jag får nämna att här böcker man ej, utan tvättar en gång i veckan.) Detta höll hon på med flera år, så ni kan räkna på hur hon fick arbeta och hvad pengar hon tjente. Då hon

slutade att tvätta på detta sätt fick hon en väfstol och har sedan väft mattor för folk, tills omkring sex månader sen då hon blef sjuk, och sedan har hon ej gjort stort, fastän hon är frisk nu. Hennes förtjenster med väfningen voro något öfver tre dollars i veckan. Ja, hon har i verklighet upphållt hushållet nästan alltjemt se'n hon kom hit. Och ni må tro allt som man köper här kostar i proportion till arbets-förtjensterna. X har haft obegripliga förtjenster sen han har varit här; men det är detsamma som det var i Sverige — det blir inget till vår nytta knappt. Det sir ut som måste vi förlora förhoppningen om hans förbättring. Jag vill ej säga att han ej har spart något, för han har köpt en tomt och hus här i L. och byggt om huset och inrättat med två bopingsrum och kök och två så rara källare under huset, eller om de borde kallas rum, allt är så rart och varmt i huset. Utanför är en trädgård, och vi ha 40 höns. Jag lånade dem pengar sedan att köpa ett annat jord-stycke, och ladugård och ko, och dessutom har vi en bra stor qviga.

Mamma kommer nog ihåg er alla hop, goda släktingar, och talar om er och ville gerna vedergälla er något för all den hjälp, hon och vi alla fingo då vi voro i så stor nöd hemma; men hon sir att det blir inget utaf, för hon har varit tvungen att taga till sina pengar och inget spart ihop. Hon hoppas ni alla stå er bra och önskar att hon kunde snart få porträtt af sig att sända er. Det skulle vara rart det är sannt. — Nu helsar mamma er så mycket och hon vill så mycket veta om er och alla hennes gamla bekanta bortkring eran trakt, och Korsta, och hvar hon känner någon. Är någon af hennes gamla kamrarter eller bekanta, som hon ej har hört af eller sett på flera år, död eller flytt bort, så säg henne det. Skrif oss långa bref och låt oss betala posten. Desto mer de hällre för långa tjocka bref, fulla af nyheter. Hurudana tider är det i Sverige? Och hur står allting till? Här är sådant gnäll öfver hårda tider och har varit länge. Här är ej på långt när så god förtjenst som förr, men goda nog; bra mycket bättre än i Sverige likaväl.

Vi hafva en mycket skarp vinter. Det är kallare nu här, än det har varit på många år, och mycket djupare snö än nånsin sågs i Kansas nästan. Det är dock likväl ej mer än två fot djup, hvilket är ingenting då man kommer ihåg hur det var eller är i Sverige. Jag säger inget emot det likaväl, för jag tycker om kallt och tycker bättre om Sverige än Amerika, endast jag säger att Amerika är bättre för den fattiga att berga sig i. *Sverige är mitt hem och mitt land och det skall jag komma ihåg alltid.* Jag går nog dit tillbaka någon gång, fastän kanhända ej på länge; för jag ville ha nog pengar att uppehålla mig utan att arbeta för andra der, då de betala så litet och binda en fast så länge, och gifva en inga rättigheter då man är en fattig arbetare. Om bara Sverige vore så rikt som Amerika, och så godt pris på land, så vore det bra. Jag skall

försöka att gå igenom Universitetet då jag har börjat om jag orkar. Jag får läsa riktigt strängt, så jag kan ej få mycken tid att skriva till e'r, men jag får ta mig en stund, så era bref bli nog svarade. Detta är en del af felet att jag ej har skrivit er förr. Jag tviflar ej att jag kan gå igenom för det går nog för sig. Jag lägger uti en porträtt och annons om detsamma så ni får si det. Det är mycket stort och grannt och så högt att mamma hisnade då hon var opp i högsta våningen. Flera städer kan räknas från observatorium på taket. Fia och Augusta tjena borta i stan; den förra får två dollar om veckan; Augusta 1 dollar i veckan. Karl och Lovisa gå i skolan. Pappa han har hållit på att taga opp is på ån. Här är så förfärligt varmt om somrarne, att om vintrarne taga is-handlare opp is och packa i stora hus for det ändamålet, som mamma liknar till tre sådana herrgårds-laduer, som stå vid Bosängen, ihopsatta i en. Sedan skickas rundt omkring till andra städer och körs omkring i stan här i vagnar och säljes en bit i hvert hus nära på, hvar dag. Väl, detta är en förtjenst här i L. och pappa arbetar med det hvar vinter. I år får han en dollar och en half om dagen. Om ett par veckor går han till en annan stad ej långt härifrån, hvar han kommer att arbeta en längre tid. Hvad hans förtjenst blir, får ni veta då. Augusta skref till Thilda och till morbror Olof, men har ej fått något svar. Kan ni säga mig om de erhöllo dem?

Er tillgifne släktinge

Johan.»

Till deltagande i en **utställning af skol- och undervisningsmateriel samt lärjungars arbeten**, i samband med det 4:de allmänna nordiska skolmöte, som skall hållas i Stockholm den 10—12 instundande Augusti, inbjuder möteskomitén folkskolor, folkhögskolor, allmänna och privata läroverk samt yrkesskolor i de 3 skandinaviska landen och Finland.

Skriftlig anmälan till deltagande i utställningen göres hos *Kommittén för det 4:de allmänna nordiska skolmötet, Stockholm*, senast den 15:de instundande Juni, och bör nämnda anmälan upptaga, förutom slagen af utställningsföremål, det utrymme som åstundas, särskildt såsom golfyta, på bord eller å vägg.

Utställningsföremålen afemnas i utställningslokalen, *Tekniska skolan, Mästersamuelsgatan N:o 36*, mellan den 15 och 31 Juli, och skola då åtföljas af specifik förteckning i 2 exemplar å alla de aflemnade föremålen.

De utställda föremålen skola efter utställningens afslutande vara afhemtade senast den 20 Augusti.

Opphentamönster från bängkläde. (Blekinge)

